

FRONTIERS OF THE ROMAN EMPIRE
FRONTIERELE IMPERIULUI ROMAN

**Between Dacia and Moesia Inferior.
The Roman forts in Muntenia
under Trajan.**

Între Dacia și Moesia Inferior.
Castrele Romane din Muntenia
în timpul lui Traian.

Ovidiu Țentea, Florian Matei-Popescu

BUCHAREST / BUCUREȘTI 2016

Traismauer

Comagena

Wachlam

St Polten

Vindobona

Aequinoctium

Regelsbrun

Carnuntum

Gerulata

Ad Flexum

Scarbantia

Savaria

Bassiana

Solva

Poetovio

Latobigorum

Iovia

PANNONIA SUPERIOR

Siscia

Ad Praetorium

Burnum

Aequum

Salona

DALMATIA

Narona

Stagnum

Brigetio

Ad Statuas

Floriana

Gorsium

Annamatia

Lussonium

Ad Statuas

Soprianae

Lugio

Altinum

Mursa

Teutoburgium

Sirmium

Taurinum

Singidunum

Tricornium

Stojnik

Ad Herculem

Ulcisia Castra

Aquincum

Matrica

Vetus Salina

Intercisa

Boleske

Alisca

Partiscum

Cenad

Sannicolaul Mare

Surduk

Grebenac

Ad Sextum

Viminacium

Horreum Margi

Naissus

Municipium Dardanorum

Remesiana

Scupi

MOESIA SUPERIOR

Porolissum

Romanasi

Buciumi

Bologa

Alba

Abrud

Micia

Coloni Dacica

Tibiscum

Ad Pannonios

Mehadia

Catunele

Dierna

Drobeta

Egeta

Mihajlovac

Radujevac

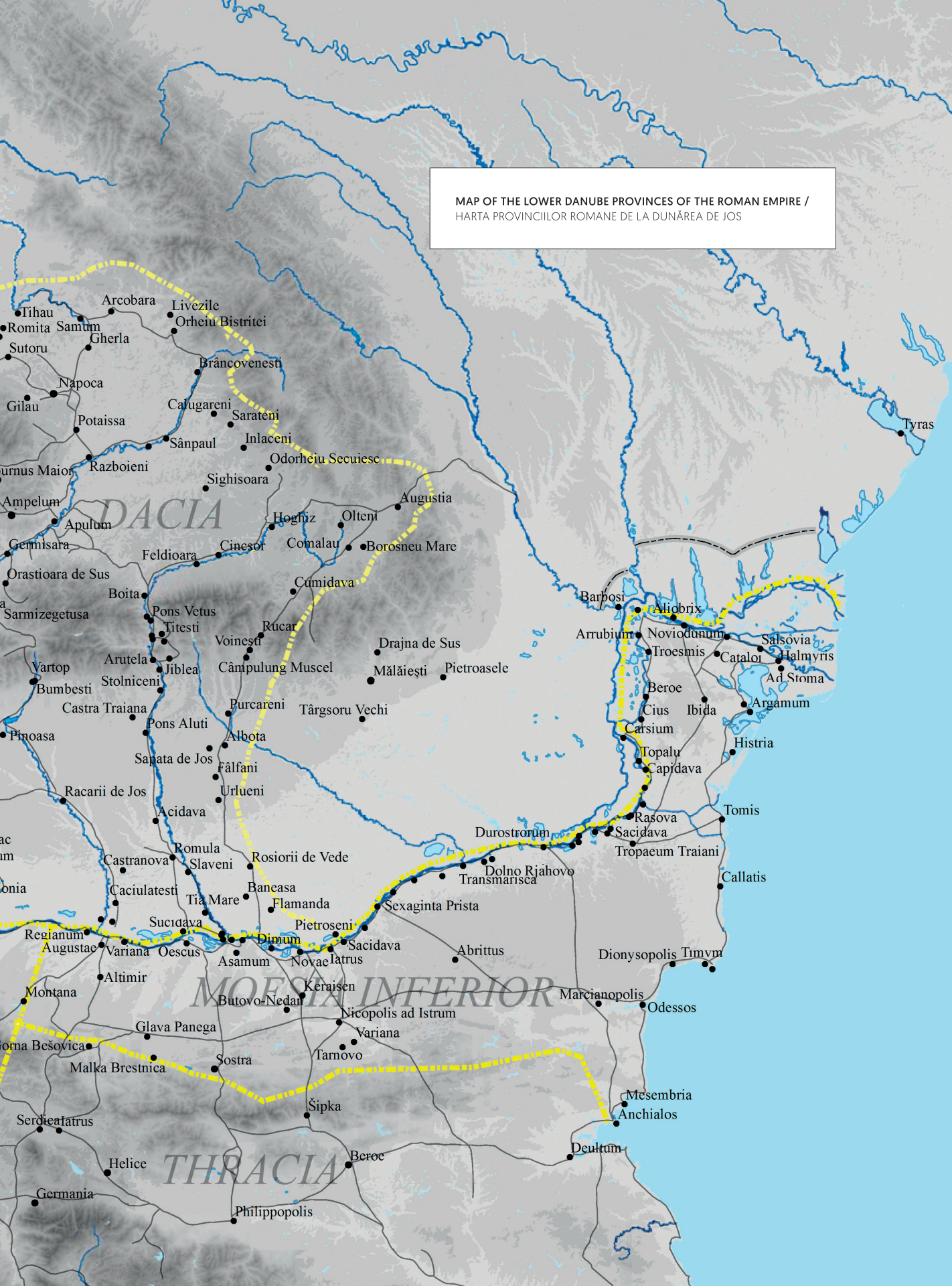
Dortic

Bon

Ratiaria

Timacum Minus

MAP OF THE LOWER DANUBE PROVINCES OF THE ROMAN EMPIRE /
HARTA PROVINCILOR ROMANE DE LA DUNAREA DE JOS

HISTORICAL BACKGROUND

On August the 11th, AD 117, Trajan died on his way back from the Parthian expedition that ended in uttermost disaster. Two days before, the emperor had already adopted Hadrian, who thus became his successor [Scriptores Historiae Augustae - SHA, *Hadrianus*, 4, 6]: *Quintum iduum Augustarum diem legatus Syriae litteras adoptionis accepit; quando et natalem adoptionis celebrari iussit. Tertium iduum earundem, quando et natalem imperii statuit celebrandum, excessus ei Traiani nuntiatus est* ["On the fifth day before the Ides of August, while he was governor of Syria, he learned of his adoption by Trajan, and he later gave orders to celebrate this as the anniversary of his adoption. On the third day before the Ides of August he received the news of Trajan's death, and this day he appointed as the anniversary of his accession"]..

The conquest of Dacia was Trajan's achievement, while its preservation within the borders of the empire was Hadrian's.

CADRUL ISTORIC

La 11 august 117, Traian murea pe drumul de întoarcere din expediția parthică încheiată cu un dezastru. Cu două zile înainte îl adoptase deja pe Hadrian, care devenea astfel succesorul său la purpura imperială [Scriptores Historiae Augustae - SHA, *Hadrianus*, 4, 6]: *Quintum iduum Augustarum diem legatus Syriae litteras adoptionis accepit; quando et natalem adoptionis celebrari iussit. Tertium iduum earundem, quando et natalem imperii statuit celebrandum, excessus ei Traiani nuntiatus est* ["Cu cinci zile înainte de Idele lui August, pe când era guvernator al Siriei, a primit scrisoarea prin care era adoptat, dată la care a dorit să fie celebrată ziua adopției sale. Cu trei zile înainte de Idele aceleiași luni, dată la care a decis să fie celebrată ziua începutul de domnie, i-a fost anunțat decesul lui Traian"].

Cucerirea Daciei i se datorează lui Traian, dar menținerea ei între granițele Imperiului este opera lui Hadrian.

Hadrian was well acquainted with the frontiers on the Lower Danube, as he had distinguished himself during the second Dacian campaign [SHA, *Hadrianus*, 3, 6]: *Secunda expeditione Dacica Traianus eum primae legioni Minerviae praeposuit secumque duxit; quando quidem multa egregia eius facta claruerunt* (“In the second Dacian war, Trajan appointed him to the command of the First Legion, the Minervia, and he took him with him to the war; and in this campaign his many remarkable deeds won great renown”). Trajan left things incomplete. He had created a province in the area of the Decebalus’ former kingdom, leaving the Wallachian plain under the supervision of the governor of Moesia Inferior, building only forts in certain key positions and setting up a defence line along the river Olt. Treaties, rather flimsy, were closed with the Sarmatians in the area. As a result, in the very first days of his reign, Hadrian was informed of their uprising. His action was swift [SHA, *Hadrianus*, 6, 6]: *Audito dein tumultu Sarmatorum et Roxolanorum praemissis exercitibus Moesiam petiit* (“Then, on hearing of the incursion of the Sarmatians and Roxolani, he sent the troops ahead and set out for Moesia”). Facing concurrently another

Acesta din urmă deținea o bună cunoaștere a frontierei Dunării de Jos, având în vedere faptul că se distinsese în timpul celei de a doua expediții dacice [SHA, *Hadrianus*, 3, 6]: *Secunda expeditione Dacica Traianus eum primae legioni Minerviae praeposuit secumque duxit; quando quidem multa egregia eius facta claruerunt* (“Traian l-a luat împreună cu el în a doua expediție dacică, numindu-l la comanda legiunii I Minervia, ocazie cu care s-a distins prin multe fapte deosebite”). Traian lăsase lucrurile neterminate. Odată cu crearea unei provincii romane în zona vechiului regat al lui Decebal, lăsase Muntenia sub supravegherea guvernatorului provinciei Moesia Inferior, ridicând doar castre auxiliare în anumite poziții cheie și construind o linie de apărare de-a lungul Oltului. Au fost încheiate tratate cu sarmații din zonă, dar acestea nu erau așezate pe baze solide. Astfel că în primele zile ale noii domnii, Hadrian a fost informat despre răscoala acestora. Acesta a acționat imediat: [SHA, *Hadrianus*, 6, 6]: *Audito dein tumultu Sarmatorum et Roxolanorum praemissis exercitibus Moesiam petiit* (“După ce a aflat despre răscoala sarmaților și a roxolanilor a trimis înainte armata și s-a îndreptat spre Moesia”). Având de a face în același timp cu un alt război în provinciile Pannonia și

war in Pannonia and Dacia, where the other branch of the Sarmatians, namely the Iazyges, had plundered the newly established province and killed C. Iulius Quadratus Bassus, its governor, he made peace with the king of the Roxolani and turned his attention to the west, appointing Q. Marcus Turbo at the command of the armies of both Pannonia and Dacia (SHA, *Hadrianus*, 6, 7: *Marcium Turbonem post Mauretanium praefecturae infulis ornatum Pannoniae Daciaeque ad tempus praefecit. Cum rege Roxolanorum, qui de imminentis stipendiis querebatur, cognito negotio pacem composuit* ["He conferred the insignia of a prefect on Marcus Turbo after his Mauretanian campaign and appointed him to the temporary command of Pannonia and Dacia. When the king of the Roxolani complained of the diminution of his subsidy, he investigated the case and made peace with him"].

These were no easy times for the new emperor, however he succeeded to overcome such early hardships and returned to the peaceful policies of Augustan tradition (SHA, *Hadrianus*, 5, 1): *Adeptus imperium ad priscum se statim morem instituit et tenendae per orbem terrarum paci operam impendit* ["On

Dacia, unde cealaltă ramură a sarmaților, Iazygii, devastaseră noua provincie, ocazie cu care însuși guvernatorul C. Iulius Quadratus Bassus și-a găsit sfârșitul, a încheiat pacea cu regele roxolanilor și și-a îndreptat întreaga atenție spre vest, numindu-l pe Q. Marcus Turbo la comanda armatelor din Pannonia și Dacia (SHA, *Hadrianus*, 6, 7): *Marcium Turbonem post Mauretanium praefecturae infulis ornatum Pannoniae Daciaeque ad tempus praefecit. Cum rege Roxolanorum, qui de imminentis stipendiis querebatur, cognito negotio pacem composuit* ["Marcus Turbo, după ce a guvernat Mauretania, a primit ornamentele prefecturii și a fost numit în același timp la conducerea Pannoniei și a Daciei. Cu regele roxolanilor, care ridicase problema diminuării stipendiilor, a cercetat cauza și a făcut pace"].

Nu au fost momente ușoare pentru noul împărat, dar a reușit să treacă peste aceste zile grele ale începutului domniei, întorcându-se la tradiția augustană (SHA, *Hadrianus*, 5, 1): *Adeptus imperium ad priscum se statim morem instituit et tenendae per orbem terrarum paci operam impendit* ["Ajunghând la cârma imperiului, a revenit pe dată la vechea obișnuință de a veghea la menținerea păcii în întreaga lume"].

taking possession of the imperial power Hadrian at once resumed the policy of the early emperors, and devoted his attention to maintaining peace throughout the world”). For the Roman frontiers, it meant that: (SHA, *Hadrianus*, 12, 6) *Per ea tempora et alias frequenter in plurimis locis, in quibus barbari non fluminibus sed limitibus dividuntur, stipitibus magnis in modum muralis saepis funditus iactis atque conexis barbaros separavit* (“During this period and on many other occasions also, in many regions where the barbarians are held back not by rivers but by artificial barriers, Hadrian shut them off by means of high stakes planted deep in the ground and fastened together in the manner of a palisade”).

Such defensive works exist also in Dacia, on the north-western frontier, where Hadrian made a new province, Dacia Porolissensis, and past the Danube, in front of the Roman fort of Barboși, in the north-western corner of nowadays Romanian Dobrogea. While some argued that the defence line past the Olt, in Wallachia, the so-called *limes Transalutanus*, was also built under Hadrian, there are now strong arguments against such assumption, although one may not

Pentru frontierele Imperiului aceasta însemna: (SHA, *Hadrianus*, 12, 6) *Per ea tempora et alias frequenter in plurimis locis, in quibus barbari non fluminibus sed limitibus dividuntur, stipitibus magnis in modum muralis saepis funditus iactis atque conexis barbaros separavit* (“În vremea aceea și cu alte multe ocazii, în multe locuri unde barbarii nu sunt separați de fluvii ci de frontiere artificiale, i-a oprit pe aceștia prin intermediul unor trunchiuri de copaci, de mari dimensiuni, implantați adânc în pământ și legați între ei sub forma unui zid [palisadă]”).

Astfel de sisteme de apărare au fost realizate și în Dacia, de-a lungul frontierei nord-vestice, unde Hadrian a creat o nouă provincie, Dacia Porolissensis, și dincolo de Dunăre, în fața fortificației romane de la Barboși, în colțul de nord-vest al Dobrogei. În același timp, linia defensivă din fața Oltului, în Muntenia, a fost de asemenea datată în timpul lui Hadrian, dar există multe contraargumente împotriva acestei presupuneri, chiar dacă nu se poate exclude ipoteza existenței unui drum militar care să unească Dunărea cu colțul de sud-est al Transilvaniei încă din vremea lui Traian.

exclude a possible military road that connected the Danube with the south-eastern corner of Transylvania starting as early as Trajan.

Once the Iazyges were pushed back and the Roxolani pacified through negotiations, Hadrian made administrative changes in Dacia. The former Dacia province was divided into two provinces: Dacia Superior and Dacia Inferior (likely as early as AD 118, unless at most the first months of AD 119 – Q. Marcius Turbo governed Dacia Superior bearing the title of *praefectus Aegypti*, which allowed him to command *XIII Gemina* from Apulum). By the north-western frontier a new province was created around the center of Porolissum, Dacia Porolissensis (likely slightly later, in AD 120-121).

The province of Dacia Inferior stretched between the the rivers Jiu and Olt also including the south-eastern corner of Transylvania. It was governed by a praesidial procurator, having only auxiliary units deployed on the ground. The few forts from Wallachia were deserted as a consequence of the agreements reached with the Roxolani. The defence line was

După ce iazygii au fost respinși și a fost încheiată pacea cu roxolanii, Hadrian a făcut reforme administrative în Dacia. Vechea provincie Dacia, din vremea lui Traian, a fost divizată în două provincii: Dacia Superior și Dacia Inferior (probabil încă din anul 118, dacă nu cel mai târziu în primele luni ale anului – Q. Marcius Turbo a guvernat Dacia Superior, purtând titlul de prefect al Egiptului, care îi permitea să comande legiunea *XIII Gemina* de la Apulum). La frontiera nord-vestică a fost creată o provincie, Dacia Porolissensis, în jurul centrului de la Porolissum (probabil puțin mai târziu, prin 120-121).

Provincia Dacia inferior se întindea între râurile Jiu și Olt, cuprinzând, de asemenea, și colțul de sud-est al Transilvaniei. În fruntea provinciei se afla un procurator presidial, având în vedere faptul că în provincie staționau doar trupe auxiliare. Puținele castru auxiliare din Muntenia au fost părăsite, ca urmare a înțelegerilor cu roxolanii. Granița provinciei a fost stabilită de-a lungul Oltului, unde au fost construite castru de mici dimensiuni pe timpul lui Hadrian și Antoninus Pius (o parte din aceste activități constructive sunt atestate epigrafic, cea mai interesantă fiind inscripția de construcției a castrului

established on the Olt, where small forts were built under Hadrian and Antoninus Pius (some of these building activities are epigraphically attested, the most interesting being the building inscription of the fort at Hoghiz, which records that a detachment of Legio *XIII Gemina* from Apulum, in the province of Dacia Superior, built it sometime between AD 127 and 132).

Turmoil by the eastern border of Dacia Inferior was felt during the rule of Antoninus Pius (AD 142-144), when one of the province governors, T. Flavius Priscus Gallonius Fronto Q. Marcius Turbo, son to the aforementioned Q. Marcius Turbo, is recorded as *pro legato* and *praefectus*, which allowed him to command legionary detachments and wage war outside the borders the province. It is impossible to say if this was the war reported by Aelius Aristides (26, 70) and *Historia Augusta* (*Vita Pii*, 5, 4), nevertheless, it seems there were no other military unrests by the borders of Dacia Inferior. It is therefore highly possible that under the pressure of the Roxolani, the Dacians from the Wallachian plain (archaeologically identified as the Chilia-Militari culture) attempted to cross the river Olt and settle in Dacia Inferior. As this happened

de la Hoghiz, care demonstrează că fortificația a fost construită de un detașament al legiunii *XIII Gemina* de la Apulum, din provincia Dacia Superior, cândva între anii 127-132).

Probleme la frontiera estică a Daciei Inferior au apărut pe timpul domniei lui Antoninus Pius (142-144), când unul dintre guvernatorii provinciei, T. Flavius Priscus Gallonius Fronto Q. Marcius Turbo, fiul lui Q. Marcius Turbo, menționat mai sus, este atestat ca *pro legato* și *praefectus*, titluri care i-au permis să comande detașamente legionare și să conducă campanii militare în afara granițelor provinciei sale. Dacă acesta va fi fost războiul menționat de Aelius Aristides (26, 70) și de *Historia Augusta* (*Vita Pii*, 5, 4), este imposibil de demonstrat, dar se pare că nu au existat alte probleme la granița Daciei Inferior cu excepția acestui moment. Este, astfel, foarte posibil ca sub presiunea roxolanilor, dacii din Câmpia Munteniei (identificați din punct de vedere arheologic cu purtătorii culturii Chilia-Militari) au încercat să treacă Oltul, încercând să se așeze în provincie. Neavând permisiunea guvernatorului, aceștia au atacat probabil garnizoanele romane de pe Olt. Romanii au ripostat, în

without the governor's approval, they likely attacked the Roman garrisons on the Olt. The Romans fought back, in the hostilities being also involved legionary detachments from Dacia Superior or, more likely, Moesia Inferior, which pushed them back. For this reason, as the governor led a military campaign outside the borders of his province and had legionary detachments among his expeditionary forces, he received the titles *pro legato et praefectus provinciae Daciae inferioris*.

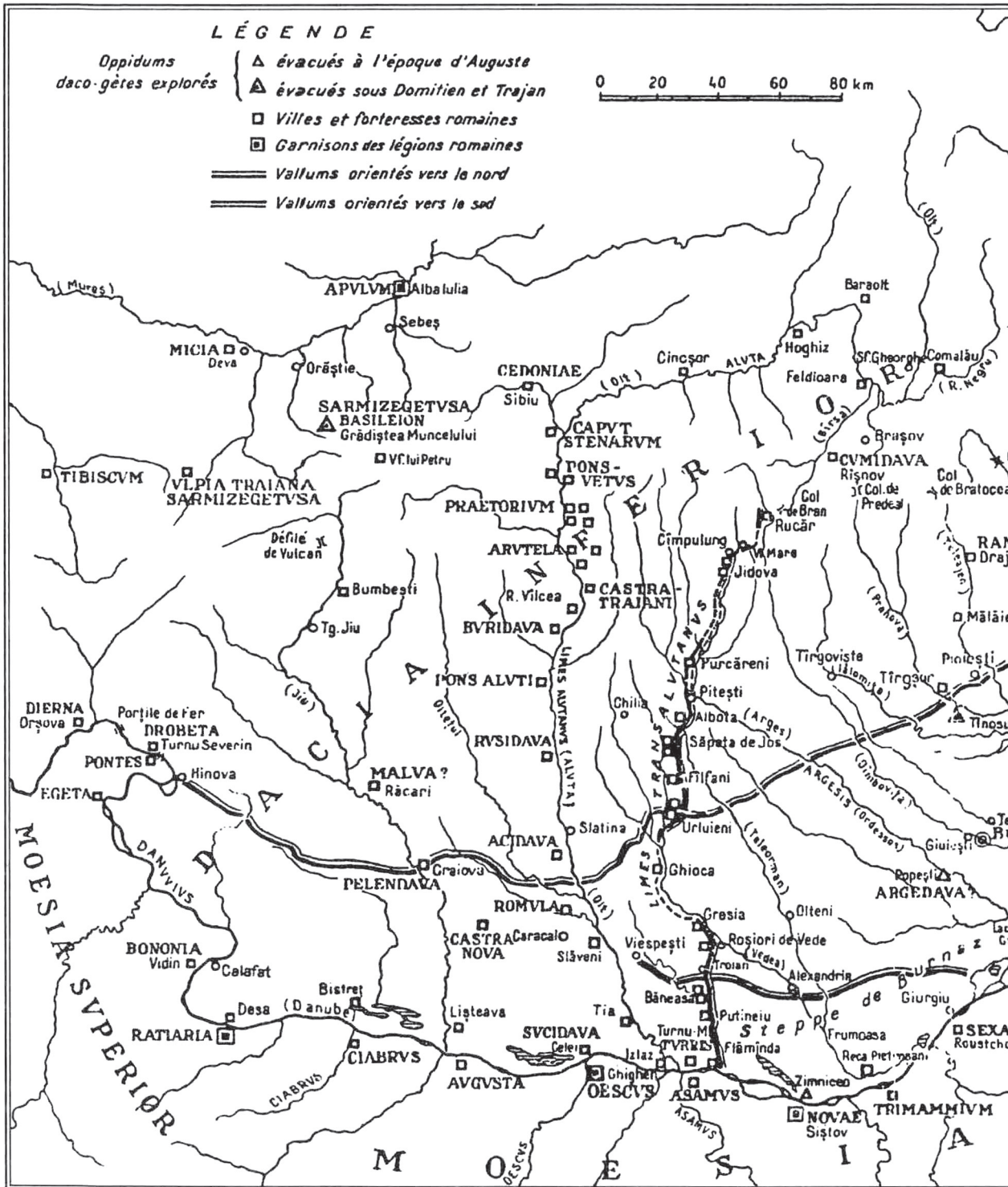
From then on, up to mid 3rd century AD, there is no other information on any events of this sort by the borders of Dacia Inferior, in the Wallachian plain. The Marcomannic wars caused damages only to Dacia Superior and Dacia Porolissensis, while the Costoboci raids of AD 170 were directed against Moesia Inferior and further south. The administrative organization of Dacia changed in AD 168, the governor of the three Dacian provinces (*legatus Augusti pro praetore III Daciarum*) also assuming under his command the auxiliary units of Dacia Inferior. Nonetheless, no major changes occurred along the province borders, the previously recorded troops maintaining their garrisons as before, especially along the river Olt.

ostilități fiind implicate și detașamente legionare din provincia Dacia Superior sau, mai degrabă, din provincia Moesia Inferior, respingându-i. Din acest motiv, întrucât guvernatorul a condus o campanie militară în afara provinciei sale, la care au participat și detașamente legionare, a primit titlurile de *pro legato et praefectus provinciae Daciae inferioris*.

După acest moment, până la mijlocul secolului al III-lea, nu mai există alte informații despre evenimente de acest fel la granițele Daciei Inferior, în Câmpia Munteniei. Războaiele marcomanice au afectat doar provinciile Dacia Superior și Dacia Porolissensis, iar incursiunile costobocilor din 170 au fost îndreptate spre Moesia Inferior și spre sud. Organizarea administrativă a Daciei s-a schimbat în anul 168, guvernatorul celor trei Dacii (*legatus Augusti pro praetore III Daciarum*) preluând și comanda trupelor auxiliare din Dacia Inferior. Totuși, mari schimbări nu s-au produs pe granița provinciei, trupele atestate anterior continuând să ocupe aceleași castre, mai ales de-a lungul liniei defensive de pe râul Olt.

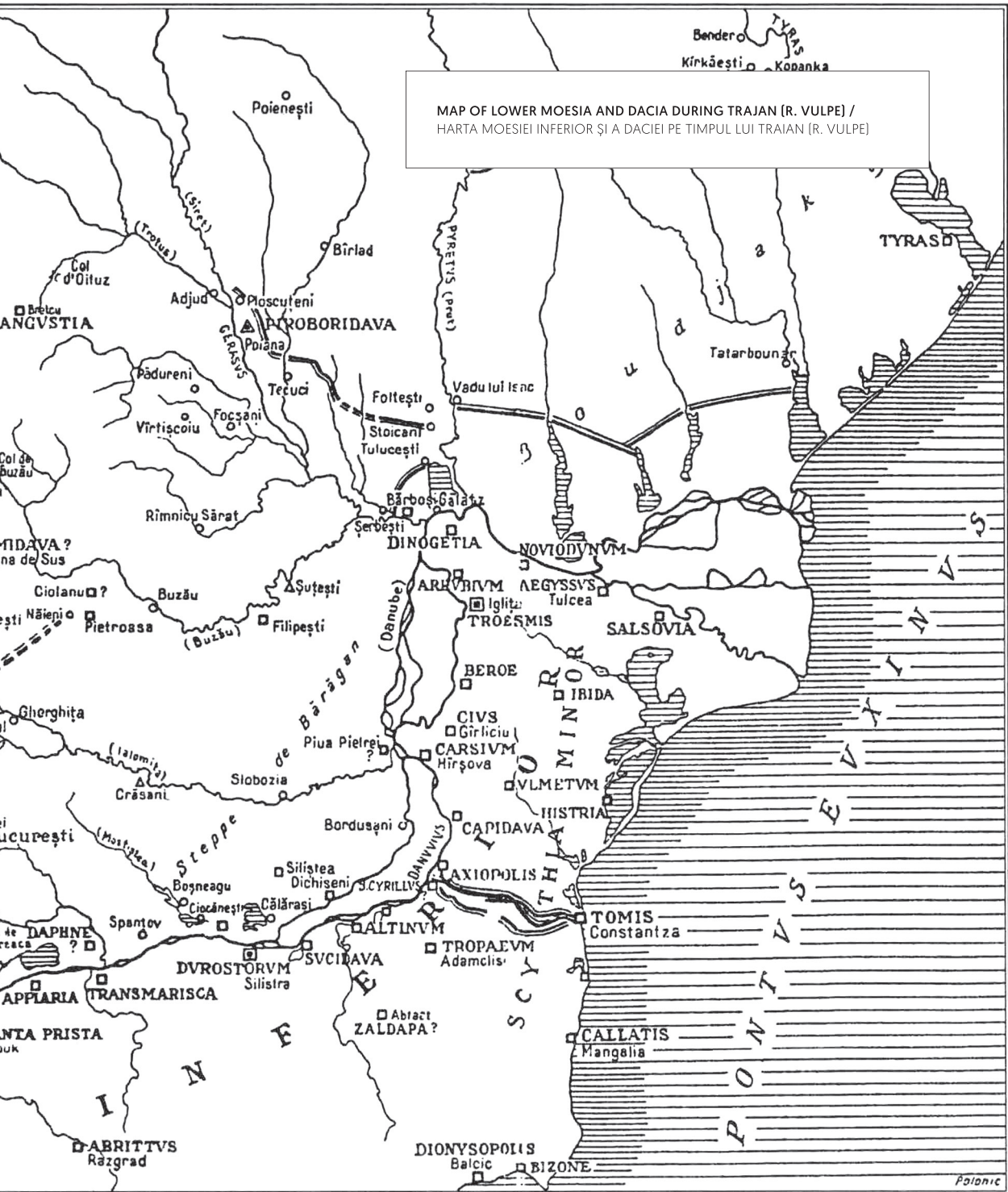
The construction of the defence line past the Olt under the Severans, the so-called *limes Transalutanus*, had probably nothing to do with any external threats, being merely designed to secure the military road, which allowed the troops from Moesia Inferior to reach swiftly the south-eastern corner of Transylvania and from there, Dacia Superior. The stamps of *XI Claudia* legion from Durostorum of type *leg[ionis] XI Cl[audiae] Ant[oniniana]* – dated during Caracalla's reign – discovered at Pietroasele and the rebuilding of the fort at Râșnov seem to confirm such hypothesis.

Construirea unei linii defensive în fața Oltului în timpul dinastiei Severilor, așa numitul *limes Transalutanus*, nu a avut probabil nimic de a face cu amenințările externe, ci a fost doar o măsură de siguranță pentru drumul militar, care permitea unităților militare din provincia Moesia Inferior să ajungă rapid în colțul de sud-est al Transilvaniei și, de acolo, în provincia Dacia Superior. Ștampilele legiunii *XI Claudia*, de la Durostorum, de tipul *leg[ionis] XI Cl[audiae] Ant[oniniana]* – care datează de pe timpul lui Caracalla – descoperite la Pietroasele, precum și reconstrucția castrului de la Râșnov, par să confirme această ipoteză.

Between Dacia and Moesia Superior.
 The Roman forts in Muntenia under Trajan.

Între Dacia și Moesia Inferior. Castrele Romane din
 Muntenia în timpul lui Traian.

Between Dacia and Moesia Inferior.
The Roman forts in Muntenia under Trajan.

ROMAN STRATEGY ALONG THE LOWER DANUBE DURING THE REIGNS OF TRAJAN AND HADRIAN

The conquest of the Dacian territory until then under the authority of Decebalus and the subsequent establishment of a Roman province in a part of it resulted in key mutations on a large area north of the lower course of the Danube. Its inclusion was atypical, should we keep in mind previous extensions of the Roman borders. By the exceptional number of the strengths involved, the Roman army's effort during the Dacian campaigns most likely exceeded that of the famous Jewish War.

The control over the Carpathians was seen as a strategic necessity in order to force out a powerful opponent, thus safeguarding the provinces of Moesia Superior, Moesia Inferior, Thracia and Macedonia. We wonder why the Roman fortifications from north-west Muntenia, namely those at Drajna de Sus, Mălăiești, Târgșor, Pietroasele or Voinești were set up there, as the area was under the authority of the governor of Moesia Inferior under Trajan?

STRATEGIA ROMANĂ LA DUNĂREA DE JOS ÎN TIMPUL ÎMPĂRAȚILOR TRAIAN ȘI HADRIAN

Cucerirea teritoriului dacilor aflat sub autoritatea lui Decebal și transformarea unei părți din acesta în provincie romană au produs importante mutații pe un areal întins la nord de cursul inferior al Dunării. Includerea acestui teritoriu a fost atipică, dacă luăm în considerare extinderile anterioare ale frontierelor romane. Prin numărul excepțional de efective implicate, efortul realizat de armata romană în campaniile dacice îl depășește probabil pe cel angajat în faimosul Război Iudaic.

Controlul asupra Carpaților a fost văzut ca o necesitate strategică de a înlătura un oponent redutabil, fapt care a permis menținerea în siguranță a provinciilor Moesia Superior, Moesia Inferior, Thracia și Macedonia. Relativ la zona aflată sub autoritatea guvernatorului Moesiei Inferior în timpul lui Traian, ne întrebăm care au fost rațiunile care au determinat amplasarea fortificațiilor romane din nord-vestul Munteniei, respectiv de la Drajna de Sus, Mălăiești, Târgșor, Pietroasele sau Voinești?

The Roman army's campaigns north the Danube over the course of the 1st century AD were interpreted as designed to impose a client status to the population living there, thus delimiting a so-called "security area" or "buffer zone" by prohibiting any subsequent establishment of civil settlements. This would explain, according to some scholars, the outposts set up on the left bank of the Danube. Others believe that the mentioned campaigns would be explained by the wish of some of the province governors to win the "glory of their province extension" and, implicitly, provide the emperors with the arguments of conducting campaigns deemed successful in Rome, especially if in their early reigning years. One should remember the fact that Trajan found himself in this position too. The propaganda of the victory over the Dacians was exceptional, matched only by the war which the emperor prepared against the Parthians.

During the Principate, Roman borders were interaction areas rather than division lines, as the empire's economy depended to a large extent on the trading relations with the neighbouring populations. Literary sources report on the important role that both imperial

Campaniile armatei romane efectuate la nordul Dunării pe durata secolului I p. Chr. au fost interpretate ca având scopul de a impune populațiilor din acest areal un statut clientelar, ocazii cu care a fost creată o așa-numită „zonă de securitate” sau „buffer zone”, prin interzicerea constituirii ulterioare a unor noi așezări civile. Așa s-ar explica, potrivit unor autori, amplasarea unor avanposturi pe malul stâng al Dunării. O altă explicație a acestor campanii poate fi dorința unor guvernatori de a câștiga „gloria extinderii provinciei lor” și, implicit, de a oferi împăraților argumentele întreprinderii unor campanii considerate un succes la Roma, mai ales dacă aceștia erau în primii lor ani de domnie. Nu trebuie omis faptul că Traian se afla, la rândul lui, în această situație. Propaganda victoriei contra dacilor a fost una excepțională, pe măsura războiului pe care împăratul îl pregătea împotriva parților.

Frontierele romane au fost în perioada Principatului mai degrabă zone de interacțiune, decât linii de separare, întrucât economia Imperiului depindea în mare măsură de relațiile comerciale cu populațiile din vecinătate. Sursele literare indică rolul important în ideologia politică a Imperiului pe care l-au avut atât frontierele imperiale, cât și populațiile

frontiers as well as the people nearby had in the political ideology of the empire. They account at length on invasions and discuss aspects related to the political views of the emperors to the detriment of the economic aspects or the relations with the communities by the border. The results of the archaeological excavations supply a multitude of data on the interactions with the Barbarian world, especially on the fringes of the empire. Ensuring border control and not the defence along or behind them entailed considerable financial and human resources. This may be placed within the context of the trading exchanges with the neighbouring populations directed by the Romans in well-defended border areas, where, beside the many troops, customs points and extensive economic activities are most often recorded.

The way in which modern historians transposed into cartographic data the literary, epigraphic and archaeological sources was often influenced by interpretations, calculations and estimates using as a support modern maps, which led to erroneous assumptions regarding the mechanisms of Roman decision-making process. However, ancient maps were sketchy

din proximitate. Aceste texte relatează pe larg despre invazii și aspecte ținând de perspectiva politică a împăraților, în detrimentul aspectelor economice sau a relațiilor cu comunitățile situate în zonele de frontieră. Rezultatele cercetărilor arheologice furnizează o multitudine de date referitoare la interacțiunea cu lumea barbară, în special în zonele limitrofe ale Imperiului. Asigurarea controlului frontierelor, și nu apărarea de-a lungul sau în spatele acestora, a presupus alocarea unor resurse financiare și umane considerabile. Acest fapt îl plasăm în contextul schimburilor comerciale cu populațiile învecinate, direcționate de romani în zonele de frontieră bine apărate, în care, pe lângă trupe numeroase, sunt semnalate de cele mai multe ori puncte vamale și activități economice intense.

Modul în care istoricii moderni au transpus cartografic informațiile literare, epigrafice sau arheologice a fost influențat de cele mai multe ori de interpretări, de calcule și estimări având ca suport hărțile moderne, fapt care a determinat supoziții eronate cu privire la raționamentele de la care porneau factorii de decizie romani. Însă hărțile antice erau ghiduri schematice prezentate sub forma unor itinerarii

guides in the form of road itineraries or geographical descriptions. They contained notes on certain sites, for the use of the soldiers and traders, with disregard to geographical or political outlooks, since borders, as limits of the empire, were not rendered. Frontiers were more of a transitioning space, hence, it was only normal to replace classifications such as “natural” and “artificial” with “division areas” or “connecting areas”. The design of campaign approach strategies considered the encountered populations and, implicitly, the territories they inhabited and not the reverse.

The greatest issue of the Roman army, alike of those modern, was supply, as road conveyance was slow and expensive while ensuring the goods necessary for a large number of soldiers compactly quartered was very difficult to accomplish. In time, the optimal strategic solution was to disperse the troops in areas where local resources could be fully used. The risk of deploying smaller units in several fortifications was balanced by the accomplishment of an infrastructure and logistics network, which allowed them to communicate highly efficient. A second advantage for

rutiere sau descrieri geografice. Ele conțineau note explicative ale unor obiective, pentru uzul militarilor și al negustorilor, nefiind redade într-o perspectivă geografică sau politică, întrucât frontierele, ca limite ale Imperiului, nu erau redade. Frontierele au fost mai degrabă un spațiu de tranziție, motiv pentru care clasificarea acestora în „naturale” și „artificiale” a fost înlocuită, în mod firesc, cu termeni ca „zone de separare” sau „zone de legătură”. Gândirea strategiilor de abordare a campaniilor se făcea așadar prin raportarea la populațiile întâlnite și, implicit, la teritoriile ocupate de acestea și nu invers.

Cea mai mare problemă a armatei romane, ca și a celor moderne, o constituia aprovizionarea, deoarece transportul rutier era lent și costisitor, iar asigurarea bunurilor necesare pentru un număr mare de soldați amplasați compact era foarte greu de realizat. În timp, soluția strategică optimă a fost dispersarea trupelor în zone în care se puteau utiliza din plin resursele locale. Riscul amplasării unor formațiuni mai mici în mai multe fortificații era contrabalansat de realizarea unei rețele de infrastructură și logistică, prin care acestea puteau comunica foarte

the army's dispersal within the territory was the possibility to monitor and better control both the territory and access routes. Thus, transports were guarded and convoys moved less. Some of the forts' preserved location in their original position for a long time suggests both the reason for which they were originally placed in that specific place as well as the fact that at some point, troops no longer changed garrison. The defeat of the enemy also involved the displacement of fortifications to new operation theatres, which thus became new borders. The fortifications – as reinforcement points for some positions – were useful as long as the battle was fought, while after the defeat of the adversaries, these fortifications were used to protect the population, including the defeated opponents. The Roman army was not exclusively a foreign policy tool, its main function being that of a provincial garrison.

eficient. Un al doilea avantaj al dispersării armatei în teritoriu era posibilitatea de a supraveghea și de a păzi mai bine atât teritoriul, cât și căile de acces. Astfel, transporturile erau păzite iar convoaiile se deplasau mai puțin. Păstrarea amplasamentului unor castre pe poziția lor inițială o lungă durată de timp sugerează atât rațiunea pentru care au fost acestea amplasate inițial în locurile respective, cât și faptul că de la un moment dat trupele nu-și mai schimbă garnizoana. Înfrângerea adversarului implică și mutarea fortificațiilor pe noile teatre de operațiuni, devenite noi frontiere. Fortificațiile - ca puncte de întărire ale unor poziții - erau utile atât timp cât se desfășura lupta, după înfrângerea adversarilor fortificațiile în cauză având rolul de a proteja inclusiv populațiile care anterior fuseseră oponente. Armata romană nu a fost în mod exclusiv un instrument al politicii externe, principala sa funcțiune fiind aceea de garnizoană provincială.

BIRD'S-EYE VIEW OF THE AREA OF THE DRAJNA DE SUS FORT / FOTOGRAFIE AERIANĂ A ZONEI CASTRULUI DE LA DRAJNA DE SUS

FORTS AND UNITS

DRAJNA DE SUS (DRAJNA COMMUNE, PRAHOVA COUNTY)

The fort was identified in the north-western part of modern-day place, at point "Grădiște", on a plateau by the confluence of streams Drajna and Măclița.

The archaeological investigations were conducted in two distinct periods: Gh. Ștefan 1944, respectively M. Zahariade, starting with 1997, with occasional stops, until present.

THE PLAN OF THE AREA OF THE DRAJNA DE SUS FORT (GH.ȘTEFAN) / PLANUL ZONEI CASTRULUI DE LA DRAJNA DE SUS (GH. ȘTEFAN)

CASTRE ȘI TRUPE

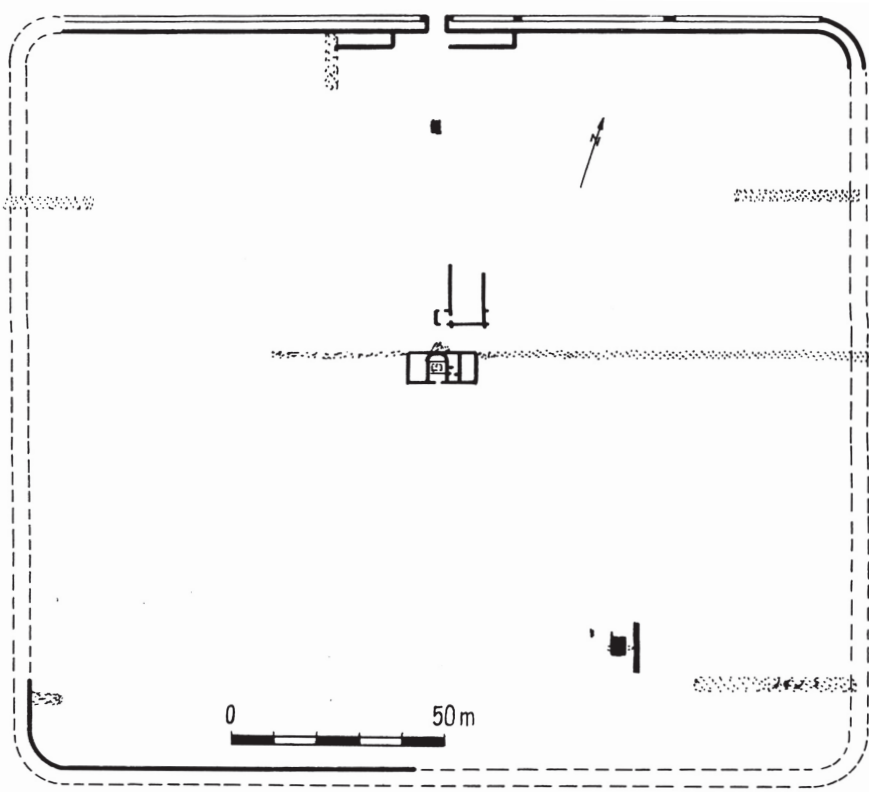
DRAJNA DE SUS (COM. DRAJNA, JUD. PRAHOVA)

Castrul a fost identificat în partea de nord-vest a localității actuale, în punctul „Grădiște”, pe un platou situat la confluența pâraurilor Drajna și Măclița.

Cercetările arheologice au fost efectuate în două perioade distincte: Gh. Ștefan 1944, respectiv M. Zahariade, începând cu anul 1997, cu unele întreruperi, până în prezent.

BRICK AND TILE STAMPS DISCOVERED AT DRAJNA DE SUS FORT (M. ZAHARIADE, T. DVORSKI) / CĂRĂMIZI ȘI TIGLE ȘTAMPILATE DESCOPERITE LA CASTRUL DE LA DRAJNA DE SUS (M. ZAHARIADE, T. DVORSKI)

PLAN OF THE DRAJNA DE SUS FORT (M. ZAHARIADE, T. DVORSKI) /
 PLANUL CASTRULUI DE LA DRAJNA DE SUS (M. ZAHARIADE, T. DVORSKI)

The stone fort is rectangular in shape and it measures 176 x 233m. The enclosure is built in-between two stone walls – made in a slightly different construction technique – placed at a distance of 1.90 m (the technique is similar to the enclosures of the forts at Brețcu and Hoghiz). Its corners are rounded, two gates being excavated insofar. Inside, the headquarters building (*principia*) was

Castrul de piatră este dreptunghiular, având dimensiunile de 176 x 233 m. Incinta este construită între două ziduri de piatră - realizate în tehnică de construcție ușor diferită – amplasate la o distanță de 1,90 m (tehnica de construcție este asemănătoare incintei castrilor de la Brețcu și Hoghiz). Colțurile incintei sunt rotunjite, fiind cercetate până acum două porți. În interior, a fost identificată clădirea comandamentului

identified and also a building situated in the western vicinity [*praetorium?*]. The building pottery material was marked with the stamps of the legions from Moesia Inferior: *V Macedonica*, *I Italica* and *XI Claudia pia fidelis* and cohort *I Flavia Commagenorum*. The fort was built during the conquest of Dacia and abandoned at the beginning of Hadrian's reign.

[*principia*], respectiv o clădire situată în vecinătatea vestică [*praetorium?*]. Materialul ceramic de construcție a fost marcat cu ștampilele legiunilor din Moesia Inferior: *V Macedonica*, *I Italica* și *XI Claudia pia fidelis* și al cohorței *I Flavia Commagenorum*. Castrul a fost construit în timpul cuceririi Daciei și abandonat la începutul domniei lui Hadrian.

BIBLIOGRAPHY / BIBLIOGRAFIE: Gh. Ștefan, *Le camp romain de Drajna de Sus, Dep. de Prahova, Dacia 11-12, 1945-1947 (1948), 115-144; Zahariade, Dvorski 1997; Bogdan-Cătănciu 1997, 49; Gudea 2005, 502-504, nr. VII. C. 4.*

BIRD'S-EYE VIEW OF THE AREA OF THE DRAJNA DE SUS FORT / FOTOGRAFIA AERIANĂ A ZONEI CASTRULUI DE LA DRAJNA DE SUS

BIRD'S-EYE VIEW OF THE MĂLĂIEȘTI FORT / FOTOGRAFIE AERIANĂ A CASTRULUI DE LA MĂLĂIEȘTI

MĂLĂIEȘTI

(Sfârleanca village, Dumbrăvești commune, Prahova county)

The fort lies on the southern extremity of a terrace located by at the confluence of the streams Teleajen and Vărbilău, at the point known as “La Cetate”. Today, the site is found within the administrative range of the village Sfârleanca, Dumbrăvești commune, Prahova county. In the academic environment, it entered under the name of Mălăiești, after the name of the commune to which it belonged until the administrative-territorial reorganisation of 1968.

The archaeological excavations in the Roman fort at Mălăiești started by the end of the 30's, when colonel surveyor Constantin Zagoriț made a detailed topographical plan of the entire area, including, among other, the Roman fortification and the baths.

MĂLĂIEȘTI

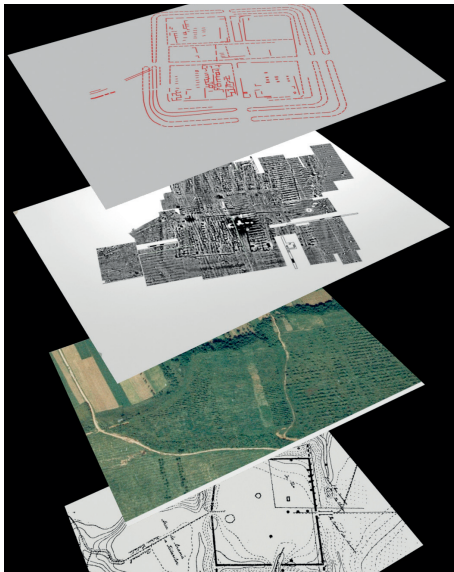
(sat Sfârleanca, com.Dumbrăvești, jud. Prahova)

Castrul este amplasat în extremitatea sudică a unei terase situate la confluența râurilor Teleajen și Vărbilău, în punctul „La Cetate”. Situl se află astăzi în raza administrativă a satului Sfârleanca, com. Dumbrăvești, jud. Prahova. În mediul academic acesta a intrat sub denumirea de Mălăiești, după numele comunei de care a aparținut până la reorganizarea administrativ-teritorială din anul 1968.

OBLIQUE BIRD'S-EYE VIEW OF THE MĂLĂIEȘTI BATH-HOUSES / FOTOGRAFIE AERIANĂ A TERMELOR DE LA MĂLĂIEȘTI.

The first systematic archaeological research was conducted in 1954 by Grigore Florescu and Expectatus Bujor. Starting with the 60's, both the fort and the Roman settlement were constantly damaged by subsequent farming works, while in 1976 the fort baths were cut by a ditch for the insertion of a water main. In 1985, the late Dan Lichiardopol carried out rescue excavations as an orchard was planted. Recent archaeological excavations started in 2011, under the supervision of Ovidiu Țentea of the one of the authors, and are still underway. The fort was excavated [the fortification system and the barracks in the *praetentura*].

OVERLAPPING OF THE PLANS OF THE MĂLĂIEȘTI FORT /
SUPRAPUNEREA PLANURILOR CASTRULUI DE LA MĂLĂIEȘTI

Cercetările arheologice în castrul roman de la Mălăiești au început la finele anilor '30, perioadă în care colonelul topograf Constantin Zagoriț a realizat un plan topografic detaliat al întregului areal, incluzând, printre altele fortificația romană și băile. Primele cercetări arheologice sistematice au fost efectuate în anul 1954 de către Grigore Florescu și Expectatus Bujor. Începând cu anii '60, castrul și așezarea romană au fost supuse unui proces îndelungat de degradare din cauza activităților agricole, iar în anul 1976 băile castrului sunt traversate de un șanț pentru introducerea unei conducte magistrale de aducțiune a apei. În urma lucrărilor de plantare a unei livezi în anul 1985 au fost efectuate săpături de salvare de către regretatul Dan Lichiardopol. Cercetările arheologice recente au început în anul 2011, sub coordonarea lui Ovidiu Țentea una din autorii, fiind în curs de derulare. Au fost efectuate cercetări în castru (sistemul de fortificații și barăcile din *praetentura*).

Castrul are sistemul defensiv alcătuit dintr-un val de pământ cu palisadă de lemn [*murus caespiticius*], dublat în exterior de câte două șanțuri. Incinta are o formă dreptunghiulară, cu dimensiunile de 180 × 150 m. Barăcile de lemn au fost cel mai bine observate în partea

An aerial photograph of the Mălăiești Bath-Houses ruins. The site is a large, rectangular excavation with high stone walls. The interior is filled with numerous small, square brick pillars arranged in a grid-like pattern. The ground is uneven, with some areas covered in rubble and others showing a smoother surface. The overall color palette is earthy, with various shades of brown, tan, and grey.

THE MĂLĂIEȘTI BATH-HOUSES / TERMELE DE LA MĂLĂIEȘTI

THE COLD-WATER BASIN OF THE MĂLĂIEȘTI BATH-HOUSES / BAZINUL CU APĂ RECE AL TERMELOR DE LA MĂLĂIEȘTI

The fort has a defensive system composed of an earth vallum with wooden palisade (*murus caespiticius*), doubled on the exterior by two ditches. The precinct is rectangular and measures 180 × 150 m. Rests of the wooden barracks were best noticed/preserved in the western side of the fort (*praetentura*). The recent archaeological excavations identified the burning level of the barracks, which corresponds to the time when the garrison left. The name of the auxiliary troop remains unknown.

vestică a fortificației (*praetentura*). În urma cercetărilor arheologice recente, a fost identificat nivelul de incendiere al barăcilor, care corespunde momentului plecării garnizoanei. Numele trupei auxiliare rămâne necunoscut.

Băile romane se află la baza vestică a platoului pe care se află castrul, la o

THE WARM-WATER BASIN OF THE MĂLĂIEȘTI BATH-HOUSES / BAZINUL CU APĂ CALDĂ AL TERMELOR DE LA MĂLĂIEȘTI

The Roman baths lie on the western side of the plateau on which the fort stands, at an approximately 50 meters away from its north-western corner, respectively at a level difference and 12 meters lower than the plateau the fort can be found on. where the fortification was set up. It was built using the *opus incertum* technique, with several rebuilding and addition phases. The archaeological research was complete [2012-2015]

distanță de aproximativ 50 metri de colțul nord-vestic al castrului, respectiv la o diferență de nivel mai scăzută cu 12 metri față de platoul pe care era amplasată fortificația. Aceasta a fost construită în tehnica *opus incertum*, putând fi sesizate mai multe refaceri și adăugiri. Cercetarea arheologică a fost exhaustivă [2012-2015].

VERTICAL BIRD'S-EYE VIEW OF THE MĂLĂIEȘTI BATH-HOUSES / FOTOGRAFIE AERIANĂ VERTICALĂ A TERMELOR DE LA MĂLĂIEȘTI

BIBLIOGRAPHY / BIBLIOGRAFIE: C. Zagoritz, Castrul roman de la Mălăiești și cetatea dacă de la Valea Humei din județul Prahova, Ploiești 1940; Gr. Florescu Grigore, Exp. Bujor, Săpăturile arheologice de la Mălăiești, SCIV 6, 1955, 1-2, 271-280; Bogdan-Cătănciu 1997, 39, 41, 49; Gudea 2005, 501, nr. VII . C. 2; O. Țentea et al., CCA 2011 (2012), p. 127-130; CCA 2012 (2013), p. 117-118; CCA 2013 (2014), p. 126-127; CCA 2014 (2015), 102-103; CCA 2015 (2016), 84-85; CCA 2016 (2017), 129-130.

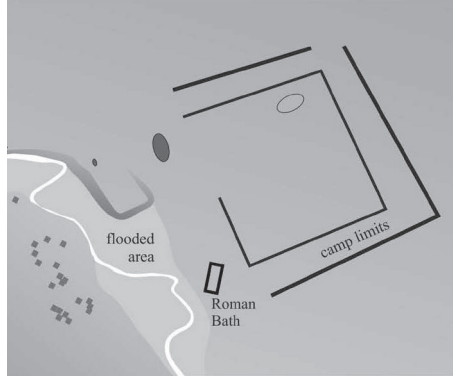
TRAJAN'S COINS DISCOVERED AT MĂLĂIEȘTI FORT /
MONEDE EMISE DE ÎMPĂRATUL TRAIAN DESCOPERITE LA CASTRUL DE LA MĂLĂIEȘTI

OBLIQUE BIRD'S-EYE VIEW OF THE MĂLĂIEȘTI BATH-HOUSE /
FOTOGRAFIE AERIANĂ OBLICĂ A TERMELOR DE LA MĂLĂIEȘTI

THE AREA OF THE TÂRGȘORU VECHI FORT / ZONA
CASTRULUI DE LA TÂRGȘORU VECHI

THE PLAN OF THE TÂRGȘORU VECHI FORT (A. MĂGUREANU,
B. CIUPERCĂ) / PLANUL CASTRULUI ROMAN DE LA
TÂRGȘORU VECHI [A. MĂGUREANU, B. CIUPERCĂ]

TÂRGȘORU VECHI (Târgșoru Vechi commune, Prahova county)

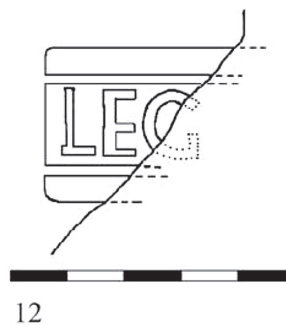
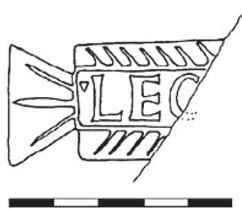
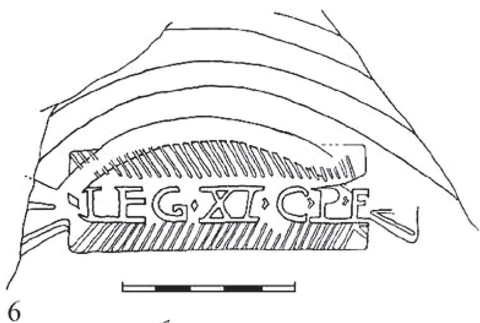
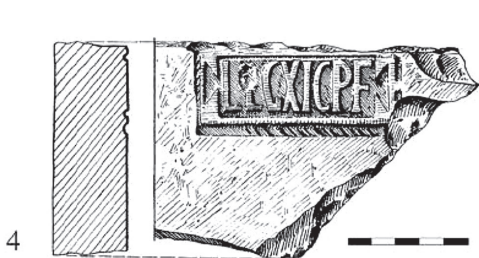
Auxiliary fort, situated in the middle of the modern day place, almost entirely overlapped by the contemporary buildings. Supposed sizes: 90 × 110 m. It was built in the period of the conquest of Dacia and abandoned at the beginning of Hadrian's reign. The tile material belongs to legion *XI Claudia pia fidelis* (IDR II 606) and cohorts *I Flavia Commagenorum*.

TÂRGȘORU VECHI (com. Târgșoru Vechi, jud. Prahova)

Castru auxiliar, situat în centrul localității actuale, fiind aproape complet suprapus de clădirile contemporane. Dimensiuni presupuse: 90 × 110 m. A fost construit în epoca cuceririi Daciei și abandonat la începutul domniei lui Hadrian. Material tegular al legiunii *XI Claudia pia fidelis* (IDR II 606) și cohorta *I Flavia Commagenorum*.

BIBLIOGRAPHY / BIBLIOGRAFIE: Gh. Diaconu, Târgșor. Necropola din secolele III-IV e. n., București, 1965, 99-101; Cătănciu 1997, 49; Gudea 2005, 502, nr. VII. C. 3; Bogdan Ciupercă, Andrei Măgureanu, Alin Anton, The Presence of Rome in Barbaricum: Archaeological Evidence of the Interaction between Romans and Barbarians in the Târgșoru Vechi Area, Proceedings of the 22nd International Congress of Roman Frontier Studies, Ruse, Bulgaria, September 2012, 771-780

BRICK AND TILE-STAMPS DISCOVERED AT TÂRGȘORU VECHI FORT (A. MĂGUREANU, B. CIUPERCĂ) /
 CĂRĂMIZI ȘI ȚIGLE ȘTAMPILATE DESCOPERITE LA CASTRUL DE LA TÂRGȘORU VECHI (A. MĂGUREANU, B. CIUPERCĂ)

BIRD'S-EYE VIEW OF THE AREA OF THE PIETROASELE FORT / VEDERE AERIANĂ A ZONEI CASTRULUI DE LA PIETROASELE

PIETROASELE **(Buzău county)**

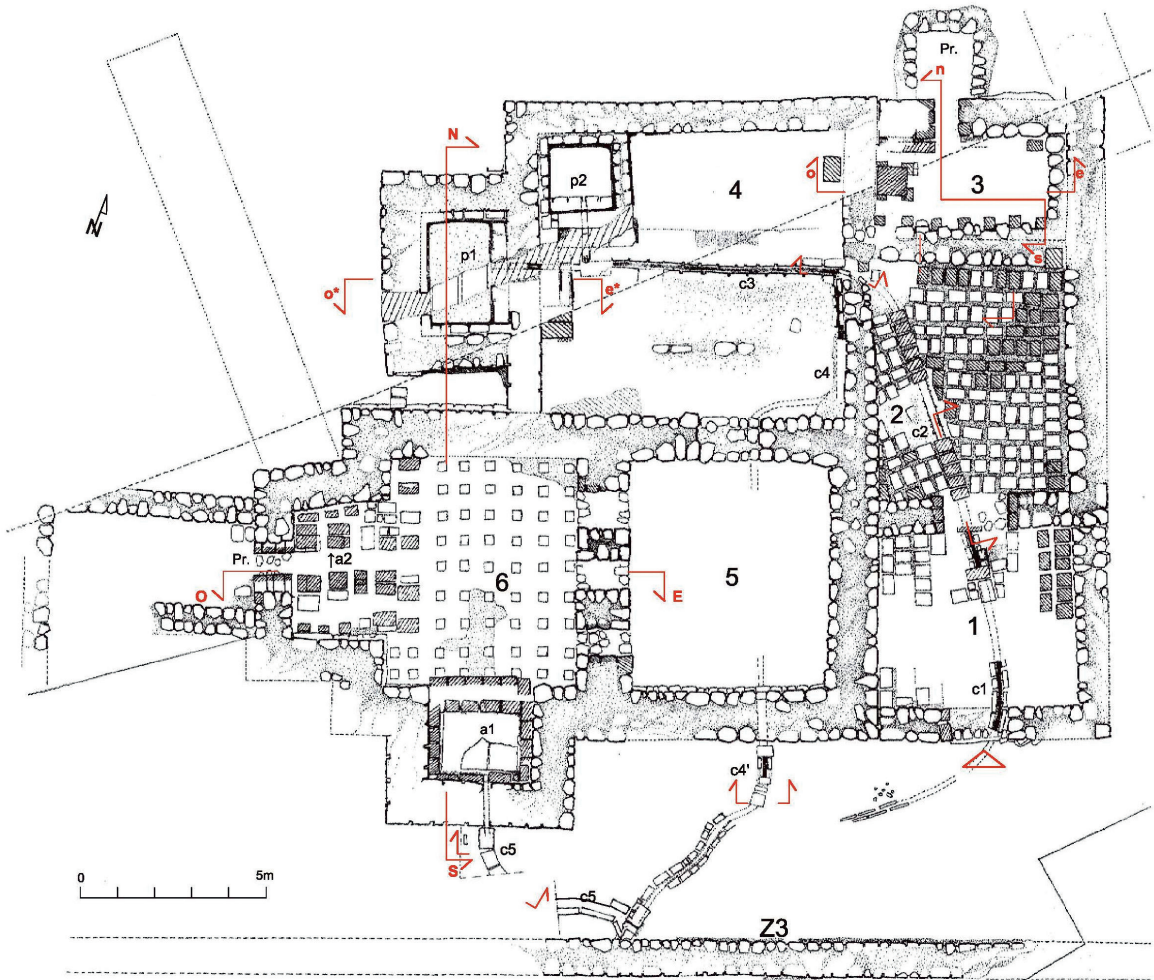
Stone fort, measures 158 x 124 m, built under Trajan, yet abandoned at the beginning of Hadrian's reign. Reoccupied by early 3rd century AD under Caracalla, with tile material belonging to *leg(ionis) XI Cl(audiae) Ant(oniniana)*. It seems to have been rebuilt by early 4th century. This is where the famous treasure, composed of 26 golden pieces, known as "Cloșca cu puii de aur" ["The hatching hen and the golden chicken"], dated early 5th century, was discovered. A bath house was also investigated, surrounded by a precinct [*peribolos*].

PIETROASELE **(jud. Buzău)**

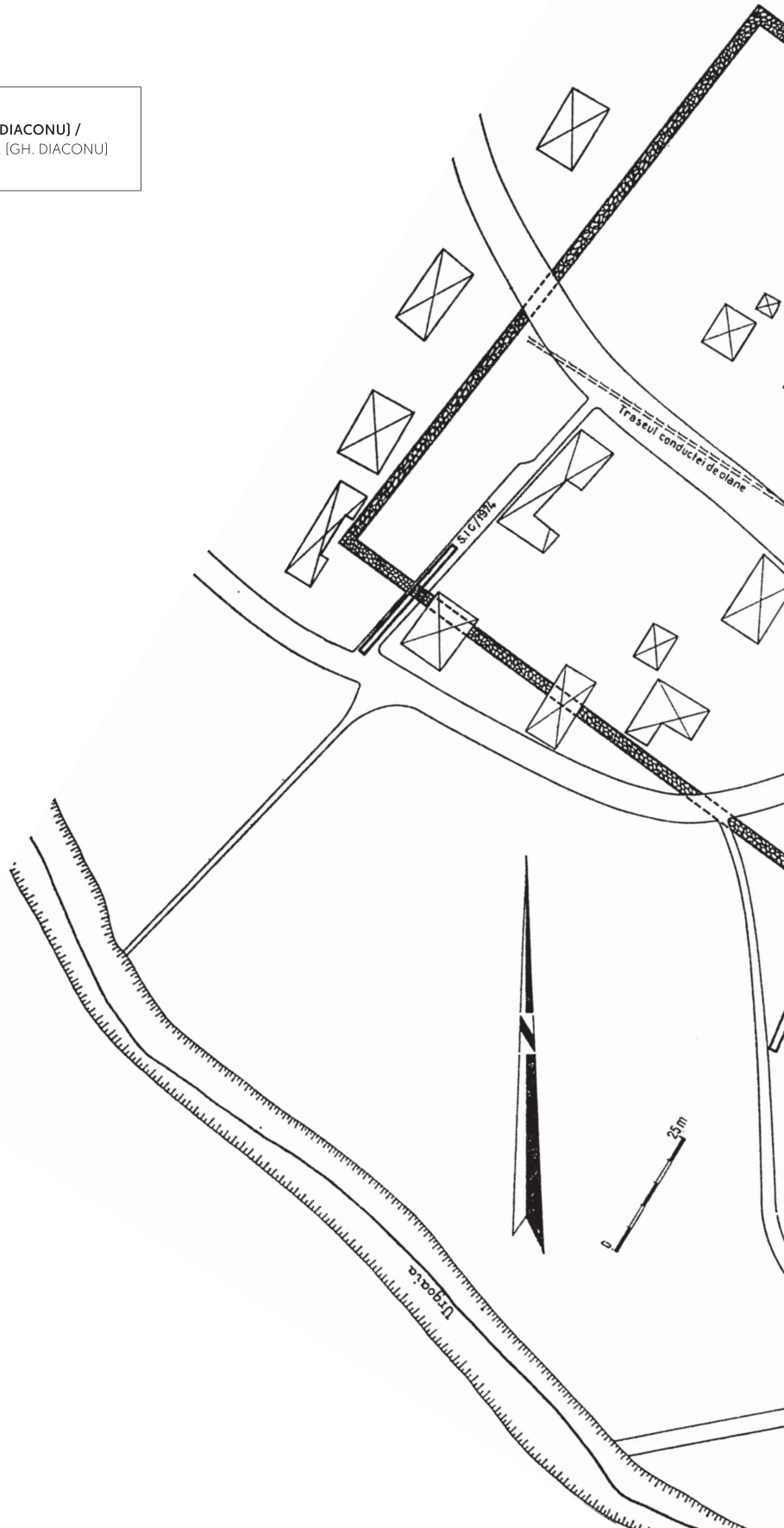
Castru de piatră, având dimensiunile de 158 x 124 m, construit sub Traian, dar abandonat la începutul domniei lui Hadrian. S-a revenit la începutul sec. III, pe vremea lui Caracalla, material tegular al *leg(ionis) XI Cl(audiae) Ant(oniniana)*. Se pare că a fost refăcut la începutul sec. IV. Aici a fost descoperit celebrul tezaur, compus din 26 de obiecte de aur, cunoscut sub numele „Cloșca cu puii de aur”, datat la începutul sec. V. A fost cercetat, de asemenea, un edificiu termal, înconjurat cu un zid perimetral [*peribolos*].

BIBLIOGRAPHY / BIBLIOGRAFIE: G. Stăicuş, Dovezi epigrafice ale prezenței legiunii XI Claudia la Pietroasele, Musaios, XV, 2010, 211–238; G. Stăicuş, Pietroasele – the edifice with hypocaustum. Epigraphic evidence of legio XI Claudia, Caiete ARA (Asociația Arhitectură. Restaurare. Arheologie), 2, 2011, 87–99; Monica Mărgineanu-Carstoiu, Un balneum a Pietroasele, Caiete ARA (Asociația Arhitectură. Restaurare. Arheologie), 6, 2015, 91-120

PLAN OF THE PIETROASELE BATH-HOUSES (M. MĂRGINEANU-CĂRSTOIU) /
 PLANUL TERMELOR DE LA PIETROASELE [M. MĂRGINEANU-CĂRSTOIU]

PLAN OF THE PIETROASELE FORT (GH. DIACONU) /
PLANUL CASTRULUI DE LA PIETROASELE (GH. DIACONU)

S.II / 1973

S.IV / 1974

S.III / 1972

S.V / 1975

S.III / 1973

S.III / 1974

S.III / 1975

S.III / 1976

S.III / 1977

S.III / 1978

S.III / 1979

S.III / 1980

S.III / 1981

S.III / 1982

S.III / 1983

S.III / 1984

S.III / 1985

S.III / 1986

S.III / 1987

S.III / 1988

S.III / 1989

S.III / 1990

S.III / 1991

S.III / 1992

S.III / 1975

S.III / 1975

THE AREA OF THE RUCĂR FORTLET / ZONA CASTELLUM-ULUI DE LA RUCĂR

RUCĂR

[Rucăr commune, Argeș county]

Fortlet built in a strategic position south of the Bran pass; located north of the current village, on a low terrace situated where the streams Roghina and Cernea flow into the river Dâmbovița, at the point known as “Scărișoara” or ‘Câmpul Rucărului”; research: D. Băjan 1904; I. Bogdan-Cătănicu 1971-1975 and 1979-1985, approximately 40% of the fortification surface [SW corner] being excavated; a single stage was recorded: 1. Earth-and-timber castellum, rectangular, measuring 40×60 m; on the southern side: 5.10 wide and 0.80 m high rampart, surrounded by two ditches of ca. 5.10 m span and 1.20 m depth; in the SE corner there were identified the traces of a timber tower; via sagularis is 1 m wide; inside, there were discovered building prints in center of the fortification and two barracks were supposed to be present, of 14.50 L [F. Marcu believes

RUCĂR

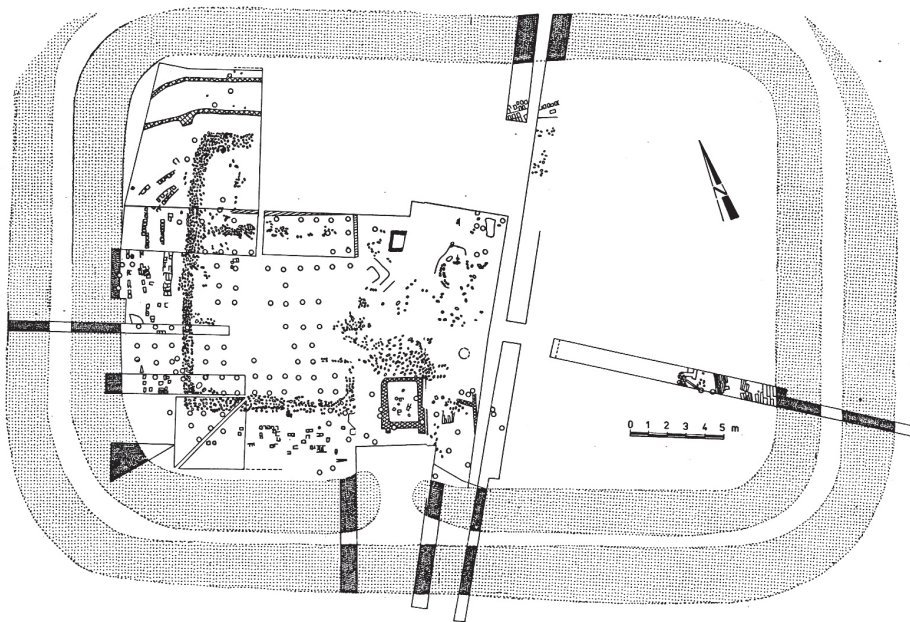
[com. Rucăr, jud. Argeș]

Castellum construit într-o poziție strategică la S de pasul Bran; situat la N de satul actual, pe o terasă joasă în zona vărsării pârâurilor Roghina și Cernea în Dâmbovița, în punctul „Scărișoara” sau „Câmpul Rucărului”; cercetări: D. Băjan 1904; I. Bogdan-Cătănicu 1971-1975 și 1979-1985, fiind cercetată aproximativ 40% din suprafața fortificației [colțul SV]; a fost evidențiată o singură fază: 1. castellum de lemn și pământ, plan dreptunghiular, având dimensiunile de 40×60 m; pe latura de S: val de 5,10 m lățime și 0,80 m înălțime, înconjurat de două șanțuri, de aprox. 5,10 m deschidere și 1,20 m adâncime; la colțul de SE au fost identificate urmele unui turn de lemn; via sagularis cu o lățime de 1 m; în interior au fost descoperite urme ale clădirilor din centrul fortificației și a fost presupusă prezența a două barăci, de 14,50 L [F. Marcu consideră că dimensiunile sunt totuși neobișnuite, în

sizes to be rather unusual, as they are generally 25 m L in this fortification type], each with 4 *contubernia*; dating: Trajanic period – tile material of cohort II Flavia Bessorum (IDR II 607), coins finds ending in AD 114/117, terra sigillata from early 2nd century; the baths were identified at 150 m from the fort; there was only one sondage done over the thermal building conducted by Ioana Bogdan Cătănicu; sizes: 21×16 m;

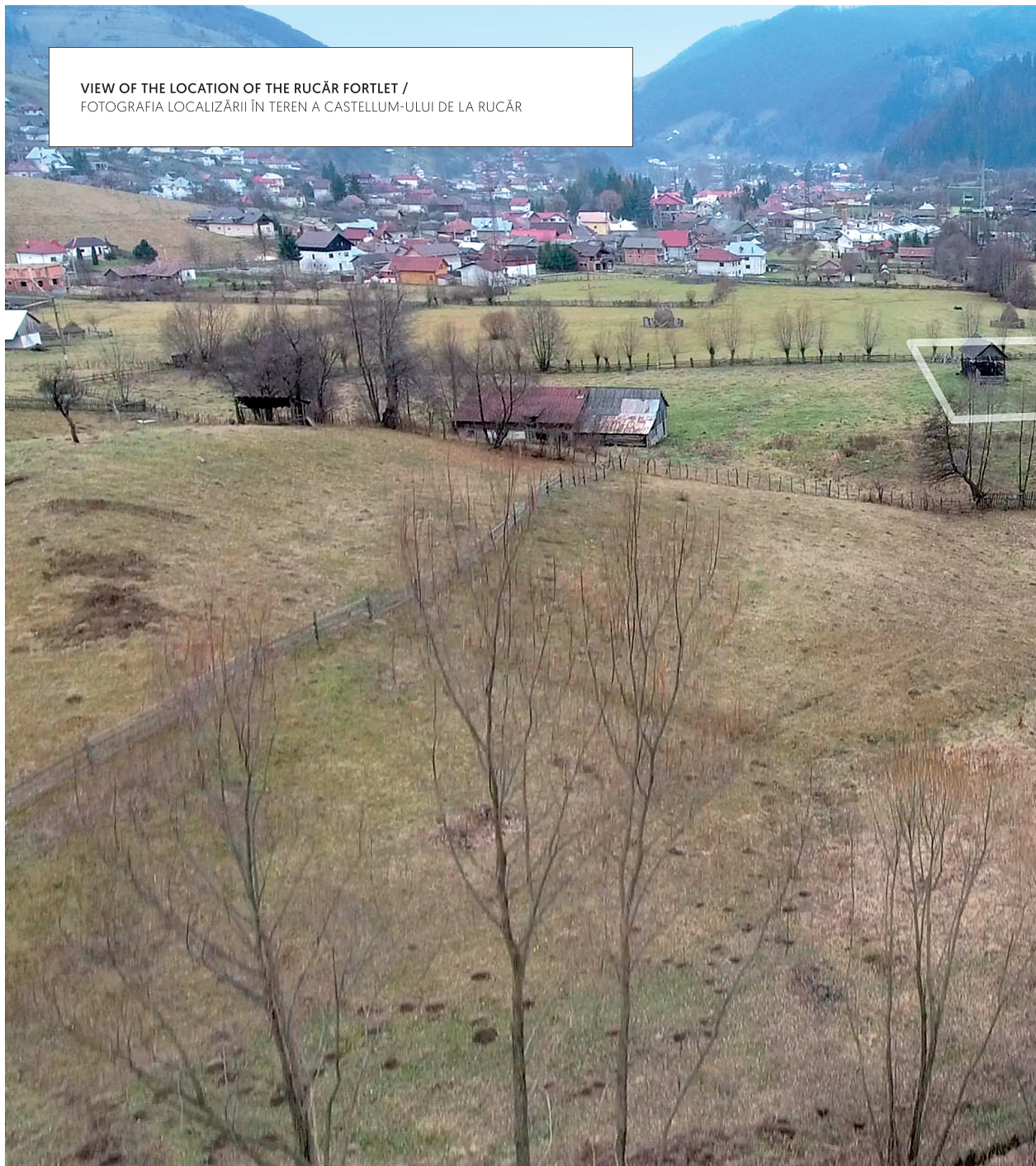
general ele fiind de 25 m L, în acest tip de fortificație], fiecare având 4 *contubernia*; datare: epoca traianică – material tegular al cohorței II Flavia Bessorum (IDR II 607), descoperiri monetare care se încheie la 114/117, terra sigillata de la începutul sec. II; la 150 m de castru au fost identificate termele; edificiul termal a fost doar sondat de Ioana Bogdan Cătănicu; dimensiuni: 21×16 m;

BIBLIOGRAPHY / BIBLIOGRAFIE: Ioana Bogdan-Cătănicu, Cercetări în castellum de la Rucăr, SCIV 25, 1974, 277-288; Tudor 1978, 297-298, 323; Bogdan-Cătănicu 1997, 45-47; Gudea 2005, 500, no. VII . C. 1b; Marcu 2009, 230, no. 68

PLAN OF THE RUCĂR FORTLET [I. BOGDAN-CĂTĂNICIU] / PLANUL CASTELLUM-ULUI DE LA RUCĂR [I. BOGDAN-CĂTĂNICIU]

VIEW OF THE LOCATION OF THE RUCĂR FORTLET /
FOTOGRAFIA LOCALIZĂRII ÎN TEREN A CASTELLUM-ULUI DE LA RUCĂR

BIRD'S-EYE VIEW OF THE VOINEȘTI FORTLET / FOTOGRAFIA AERIANĂ A CASTELLUM-ULUI DE LA VOINEȘTI

VOINEȘTI
(Lerești commune, Argeș county)

Fort lying at 12 Km N of the fortifications at Câmpulung and 22 Km S from the fort at Rucăr; identified E of the current village, in point “Malul lui Cocoș - Măilătoaia”; the fort lay on the western side of the plateau, damaged by the Reda valley; excavations: M. Bădescu, C. Becleanu 1969; C. C. Petolescu, T. Cioflan, M. Bădescu 1980; stone castellum [?], of unspecified sizes; *opus incertum* 1.15 m thick, surrounded with a simple defensive ditch; barracks prints; tile material of *XI Claudia [LEG XI CPF]* and cohort *I*

VOINEȘTI
(com. Lerești, jud. Argeș)

Castellum situat la o distanță de 12 Km N de fortificațiile de la Câmpulung și la 22 Km S de castrul de la Rucăr; identificat la E de satul actual, în punctul „Malul lui Cocoș - Măilătoaia”; castrul este amplasat în partea de vest a platoului, fiind distrus de valea Redei; cercetări: M. Bădescu, C. Becleanu 1969; C. C. Petolescu, T. Cioflan, M. Bădescu 1980; castellum de piatră [?], de dimensiuni neprecizate; *opus incertum* de 1,15 m grosime, înconjurat cu un șanț simplu de apărare; urme ale barăcilor; material tegular al legiunii *XI Claudia [LEG XI CPF]* și al cohorței *I Flavia*

THE COLD-WATER BASIN OF THE VOINEȘTI BATH-HOUSES /
BAZINUL DE APĂ RECE AL TERMELOR DE LA VOINEȘTI

VOINEȘTI
2013
S1 , C.10

DOUBLE STAMPED TILE DISCOVERED AT THE VOINEȘTI BATH-HOUSES /
ȚIGLĂ DUBLU ȘTAMPILATĂ DESCOPERITĂ LA TERMELE DE LA VOINEȘTI

PLAN OF THE EXCAVATED AREA OF THE VOINEȘTI BATH-HOUSES /
 PLANUL ZONEI CERCETATE A TERMELOR DE LA VOINEȘTI

Flavia Commagenorum [COH COM] [ILD 165, 166], identical with those found at Drajna; I. Bogdan-Cătănicu believes that the 1 m wide layer of river pebbles does not prove the existence of a stone fortification, being in fact, the *via sagularis* of an earth-and-timber fortification; the baths of the fortification were also identified, at ca. 40 m south-east of the fort, on the same plateau [towards street Roman]; excavations: M. Bădescu 1980-1990; C. C. Petolescu, Fl. Matei-Popescu, I. Dumitrescu 2013-present; the baths were damaged in 1986, when in the north-eastern corner a ditch was dug

Commagenorum [COH COM] [ILD 165, 166], identice cu cele de la Drajna; I. Bogdan-Cătănicu consideră că ceea ce era un strat de pietre de râu, lat de 1 m, nu dovedește existența unei fortificații de piatră, fiind vorba, de fapt, de *via sagularis* a unei fortificații de lemn și pământ; au fost identificate și termele fortificației, la circa 40 m sud-est de castru, pe același platou [către strada Roman]; cercetări: M. Bădescu 1980-1990; C. C. Petolescu, Fl. Matei-Popescu, I. Dumitrescu 2013-prezent; termele au suferit distrugerii în 1986, când prin colțul nord-estic a fost săpat un șanț pentru implantarea unei conducte pentru alimentarea cu

THE WARM-WATER BASIN OF THE VOINEȘTI BATH-HOUSES / BAZINUL DE APĂ CALDĂ AL TERMELOR DE LA VOINEȘTI

for a water supply pipeline main for the city of Câmpulung Muscel; recent excavations have unearthed part of the southern side of the bath building, with pools and hypocaust installations; tile material of the aforementioned troops; on a tile appears the joint stamp of the two units, which evidences a joint *Bauvexillation*; dating: based on the tile material, the two monuments date to the Trajanic period.

apă a orașului Câmpulung Muscel; noile cercetări au dezvelit o porțiune din partea de S a edificiului termal, fiind descoperite bazine și instalații cu hypocaust; material tegular al trupelor menționate anterior; pe o țiglă apare o șampilă comună a celor două unități, ceea ce indică prezența unei *Bauvexillation* comune; datare: pe baza materialul tegular cele două monumente datează din epoca traianică.

BIBLIOGRAPHY / BIBLIOGRAFIE: Tudor 1978, 309; Bogdan-Cătănciu 1997, 45 and note 66; Gudea 1997, 81, no. 64; Gudea 2005, 500, no. VII. C. 1a; Marcu 2009, 246, no. 77; C. C. Petolescu, Fl. Matei-Popescu, I. Dumitrescu, CCA 2014, 2015, 253-254, no. 154.

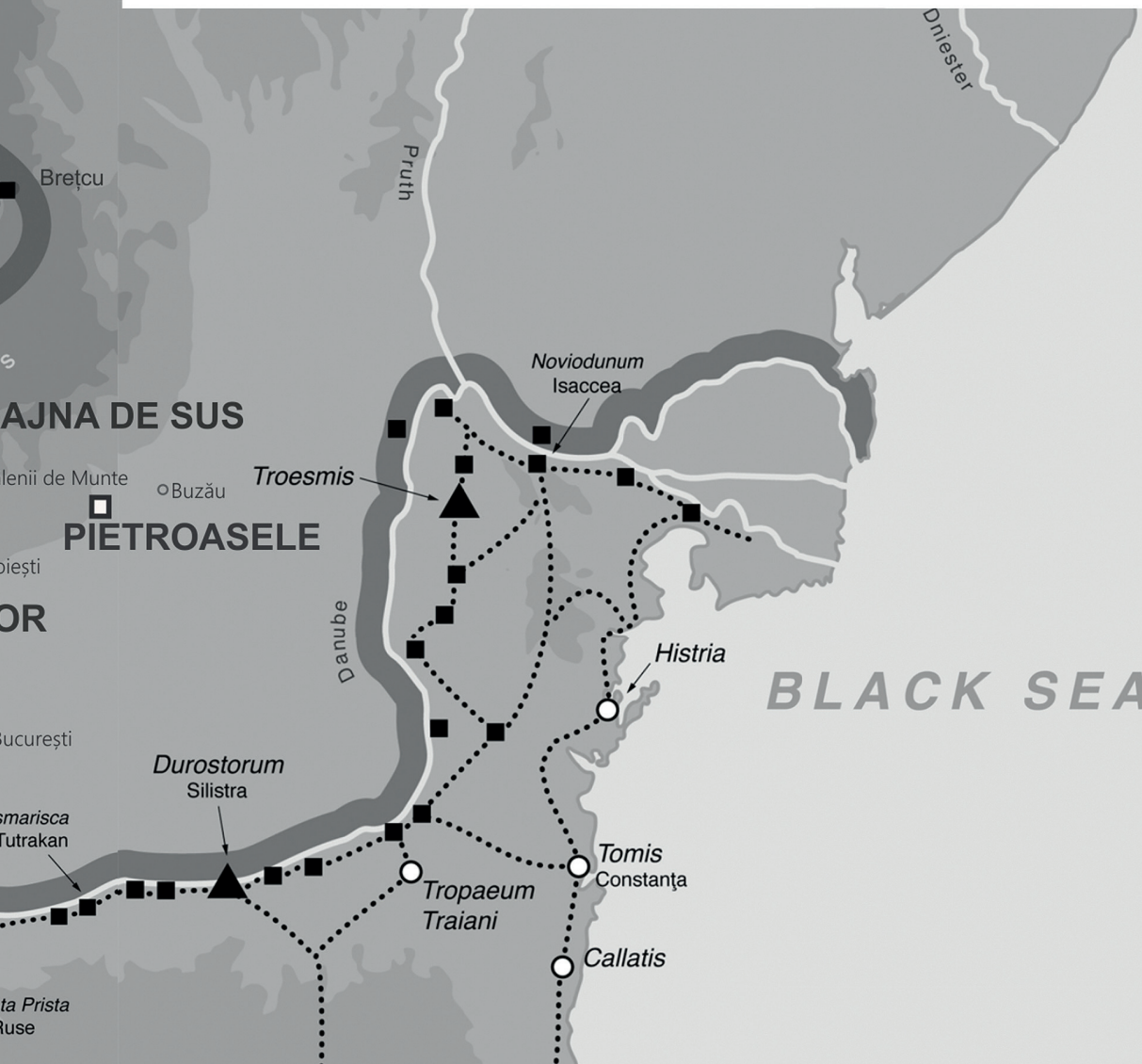

Between Dacia and Moesia Inferior.
The Roman forts in Muntenia under Trajan.

Între Dacia și Moesia Inferior. Castrele Romane din
Muntenia în timpul lui Traian.

THE FRONTIERS OF THE ROMAN EMPIRE

- ▲ *Troesmis* - legionary fortress
- Tihău - auxiliary fort
- MĂLĂIEȘTI - fort dated in Trajan period

THE ROLE OF THE FORTS

was explained to a certain extent for the military circumstances during the Dacian campaigns, however, the question about their function in north-west Muntenia after the cease of the hostilities remains to be answered.

These fortifications drew the attention of the scholars both because of their short use-interval and peculiar location. Based on archaeological, epigraphical and literary interpretations, it was argued that the Roman fortifications from Drajna de Sus, Mălăiești, Târgșor and Voinești functioned for a short period of time between the end of Trajan's Dacian campaigns and the beginning of Hadrian's reign. Archaeological excavations, more or less extensive, were carried out in these fortifications and in the buildings located in nearby settlements. The forts at Târgșor, Mălăiești and Drajna de Sus align along the Teleajen valley, over a 50 km distance, separated by a day's march each, while the fort at Voinești lies along the Târgu valley, on the future limes transalutanus, without any doubt, directly connected with the fortification at Rucăr and those from south-east Transylvania. We

ROLUL CASTRELOR

a fost explicat într-o oarecare măsură pentru situația militară din timpul campaniilor dacice, însă se pune întrebarea care să fi fost rolul acestora în nord-vestul Munteniei, după încetarea ostilităților.

Aceste fortificații au atras atenția cercetătorilor atât datorită intervalului scurt în care au fost întrebuițate, cât și datorită amplasării lor particulare. Pe baza interpretărilor arheologice, corelate cu cele epigrafice și literare, s-a susținut că aceste fortificații romane de la Drajna de Sus, Mălăiești, Târgșor și Voinești au funcționat o scurtă perioadă de timp, între finele campaniilor dacice ale lui Traian și începutul domniei lui Hadrian. Fortificațiile amintite, precum și clădirile din așezările conexe au beneficiat de cercetări arheologice, mai mult sau mai puțin extinse. Castele de la Târgșor, Mălăiești și Drajna de Sus sunt înșirate de-a lungul Văii Teleajenului, pe o distanță de 50 km, adică la un interval de câte o zi de marș, pe când castrul de la Voinești se află de-a lungul văii râului Târgului, pe traseul viitorului limes transalutan și aflat, fără îndoială, în legătură directă cu fortificația de la Rucăr și cele din sud-estul Transilvaniei.

include herein the fort at Pietroasele, situated near the Buzău valley, another important "entry corridor" towards south-east Transylvania, respectively access to important salt resources.

Various scenarios and different interpretations were suggested for the role the aforementioned Roman fortifications played in the advance of the army from Moesia Inferior to the north of the Danube during the Dacian campaigns.

Gr. Tocilescu assumed, based on logic, that the shortest route was through Sexaginta Prista, Bucharest, Ploiești, Drajna and, from there, towards south-east Transylvania.

V. Pârvan adopted this idea, developing an entire scenario on the occupation and defence of Muntenia. The area would have been surveilled, according to him, from the high bank of Moesia Inferior, namely the legionary fortresses at *Novae*, *Durostorum* and *Troesmis*. Other routes would have started from Barboși, through the Siret valley, Buzau and Ialomița valley.

Some recent studies, analysing several aspects regarding the Dacian

În această discuție includem și castrul de la Pietroasele, amplasat în apropierea văii Buzăului, un alt culoar important de pătrundere spre sud-estul Transilvaniei, respectiv de acces la resurse importante de sare.

Interpretările referitoare la rolul acestor fortificații romane au fost incluse în diferitele scenarii privind avansarea armatei Moesiei Inferior la nordul Dunării în timpul campaniilor dacice.

Gr. Tocilescu presupunea, pe bază logică, existența celui mai scurt traseu pe ruta Sexaginta Prista, București, Ploiești, Drajna și, de acolo, spre zona sud-estică a Transilvaniei.

V. Pârvan a preluat această idee, dezvoltând un întreg scenariu privind ocuparea și apărarea Munteniei. Zona ar fi fost supravegheată, potrivit autorului amintit, de pe malul înalt al Moesiei Inferior, din castrele legionare de la *Novae*, *Durostorum* și *Troesmis*. Alte trasee ar fi pornit de la Barboși, pe valea Siretului, pe valea Buzăului și pe Valea Ialomiței.

În câteva studii de dată mai recentă, care au avut în vedere mai multe aspecte ținând de campaniile dacice și perioada

campaigns and the subsequent period, hypothesize on the routes that the Roman army followed north the Danube, respectively the areas they maintained under control for a certain time span. The Lower Moesian army units crossing the Danube to fight against the Dacians, were believed to be part of a secondary column, called (after their start point, namely castra aestiva of Izlaz), group Islaz-Cetatea Vedea. It was believed this detachment crossed the Danube, very likely from the fortress at *Oescus*, using the ships of classis Flavia Moesica or a floating bridge of vessels built between Vadin and Orlea. A concentration point north of the river is the place where later the town of Sucidava was built, visible in the field through a trapezoid precinct of large sizes. Other two detachments of the Lower Moesian army would have crossed the Danube through the fortresses at *Novae* and *Durostorum*.

Larger fortifications, which might have accommodated considerable military strengths, may be recorded north the Danube at Sucidava, Islaz-Verdea or Flămânda. This amassment is located approximately in the same area with the fortresses at *Oescus* and *Novae*. There is no archaeological evidence

ulterioară acestora, au fost formulate mai multe ipoteze privind culoarele pe care armata romană a pătruns la nordul Dunării, respectiv zonele pe care aceasta le-a menținut sub control o anumită perioadă de timp. Trupele care au aparținut provinciei Moesia Inferior, care au trecut Dunărea în vederea participării la campaniile dacice, au fost considerate ca făcând parte dintr-o coloană secundară, denumită (după locul de plecare, anume castra aestiva de la Izlaz), grupul Islaz-Cetatea Vedea. S-a considerat ca această coloană ar fi traversat Dunărea, foarte probabil din castrul legionar de la *Oescus*, ajutată de navele classis Flavia Moesica sau de un pod de vase construit între Vadin și Orlea. Un punct de concentrare la nord de fluviu este locul unde a fost ridicat ulterior orașul Sucidava, fapt vizibil pe teren prin dimensiunile mari ale unei incinte trapezoidale. Alte două coloane ale trupelor dislocate din Moesia Inferior ar fi trecut Dunărea în dreptul castrelor legionare de la *Novae* și *Durostorum*.

Fortificații de dimensiuni mari, care ar fi putut să adăpostească efective militare importante, pot fi semnalate în nordul Dunării la Sucidava, Islaz-Verdea sau Flămânda. Această concentrare este amplasată

pointing to the routes that the Roman armies followed towards the hilly area in the north of Muntenia. These might have been, for instance, temporary Roman fortifications. A possible route was suggested along the Ialomița valley. At Filipești (Brăila county), along the Buzău river valley, a temporary fort was recorded which measured 340 x 500 m, probably connected with the fortifications at Barboși or Durostorum. At this point, it is impossible to confirm such supposition.

C. C. Petolescu assumed that the fortifications along the Teleajen river valley, probably alike others in Moldavia, would have blocked all the valleys which were granting access to Transylvania, thus removing the possibility of any surprise attacks from the Dacians after the first Dacian campaign of emperor Trajan (AD 101/102).

M. Zahariade concluded, following the analysis of the tile stamps discovered at Drajna de Sus and Târgșor, that these fortifications marked the route of the Roman army first campaign against the Dacians, AD 101-102, subsequent to the annihilation of the most important Dacian fortresses in the area. The

aproximativ în același areal cu fortificațiile legionare de la *Oescus* și *Novae*.

Nu există dovezi arheologice care să indice rutele armatelor romane spre zona colinară din nordul Munteniei. Acestea ar fi putut fi, de exemplu, fortificații romane temporare. Un posibil traseu a fost sugerat de-a lungul văii Ialomiței. La Filipești (jud. Brăila), pe valea Buzăului a fost indicat un castru temporar de dimensiunile 340 x 500 m, presupus a fi fost în conexiune cu fortificația de la Barboși sau cu Durostorum. În acest moment nu există încă nicio confirmare a acestor supoziții.

C. C. Petolescu presupunea că fortificațiile de pe Valea Teleajenului, ca și altele presupuse din zona Moldovei, ar fi avut rolul de a bloca toate văile care constituiau căi de acces spre Transilvania, înlăturându-se astfel posibilitatea unor atacuri surpriză ale dacilor după prima campanie dacică a împăratului Traian (101/102 p. Chr.).

În urma analizei ștampilelor tegulare descoperite la Drajna de Sus și Târgșor, M. Zahariade este de părere că fortificațiile în cauză ar marca traseul armatei romane în cursul primei campanii împotriva dacilor, din 101–102 p. Chr., în urma anihilării celor mai importante fortificații dacice din

tile stamps could attest that at this building stage, the area was under the administration of Moesia Inferior. According to Ioan Piso, the production of the tile stamps started after the area was pacified in 106 AD, due to the fact that stamps belonging to certain troops could not have been applied to building material in an area which was not a Roman province.

At this point, it is difficult to endorse any scenario discussing the diffusion of the tile stamps in this area, be it only because of the divergent views in the academia regarding the discovery and the significance of such finds. Samples taken from tile material discovered in different sites, but bearing the same type of stamps, are examined in order to obtain data on their production place (the origin of the used raw material). We hope that the conclusions of such analyses would be relevant.

Within this context, it is worthy to note that the presence of the army of Moesia Inferior north of the Danube is attested through the discovery of the stamps applied on the clay material found only in the hilly and submontane areas. Records along the transalutanus confirm the same, finds being reported at Voinești and Rucăr.

acest areal. Faza de construcție în care au fost atestate ștampilele tegulare aparține perioadei în care spațiul respectiv era sub administrarea Moesiei Inferior. În opinia lui Ioan Piso, aplicarea ștampilelor aparținând unor trupe pe material de construcție ceramic era imposibilă însă într-un teritoriu care nu a fost transformat în provincie romană, producția materialului tegular începând astfel după momentul pacificării complete din anul 106 p. Chr.

În acest moment, este greu de susținut orice scenariu care are în vedere distribuția materialului tegular ștampilat în această zonă, fie și numai datorită opiniilor divergente care se mențin în literatura de specialitate privind semnificația descoperirilor acestor artefacte. Probele prelevate din materialul tegular provenit din situri diferite, purtând ștampile identice, sunt în studiu pentru a se obține date privind locul lor de producție (proveniența materiei prime utilizate). Pe baza acestor analize, sperăm, se va putea trage o concluzie pertinentă.

Un lucru interesant care merită să fie subliniat în acest context este faptul că atestarea armatelor Moesiei Inferior la nordul Dunării a fost făcută prin

The Lower Moesian military detachments were massed within a well defined area (task-force), as known from related type of military actions, in this case the area beyond the Danube delimited by the fortresses from Oescus and Novae. It was not by accident that this area was under attack by the Sarmatian Roxolani in the winter of AD 101-102. Their mission, as allies of the Dacians, was to plunder the territories of Moesia Inferior located to the south of the Danube. These raids would culminate with the attack on the Roman armies amassed in the north-west of the province between *Oescus* and *Novae*, as also underlined also by the most important battle fought nearby, at *Nicopolis ad Istrum*, the place where later on the Roman town was built. In the same area, the measures to supplement the ranks at the end of 101 AD could be observed, the moment when legions XI Claudia and I Minervia arrived – the latter led by Hadrian himself, together with some auxiliary troops from Germania inferior.

ștampile marcate pe material ceramic de construcție descoperit exclusiv în spațiul colinar și submontan. Atestările de pe linia transalutană confirmă același lucru, descoperiri fiind semnalate la Voinești și Rucăr.

Trupele romane aflate sub comanda guvernatorului Moesiei Inferior erau concentrate, după cum este cunoscut din numeroase exemple din alte operațiuni, într-un areal bine conturat teritorial (task-force), în cazul nostru zona *Oescus* - *Novae*. Nu întâmplător în acest areal are loc atacul sarmaților roxolani din iarna anului 101-102 p. Chr. Misiunea acestora, ca aliați ai dacilor, a fost prădarea teritoriilor provinciei Moesia Inferior situate în dreapta Dunării. Aceste atacuri vor culmina cu atacarea armatelor romane concentrate în nord-vestul provinciei între *Oescus* și *Novae*, fapt subliniat și de cea mai importantă bătălie dată în apropiere la *Nicopolis ad Istrum*, locul pe care ulterior se va ridica orașul roman. În aceeași zonă au putut fi detectate și măsurile de suplimentare a efectivelor la finele anului 101 p. Chr., momentul sosirii legiunilor legiunilor XI Claudia și I Minervia - a doua fiind sub conducerea directă a lui Hadrian și unor trupe auxiliare din Germania Inferior.

At that time, the Lower Moesian front line was under the responsibility of the Sarmatians, whose raids to the right of the Danube must have been started in Dobrudja. It was no coincidence that after the peace of AD 102, the important measures taken to secure the Danubian frontier are noticeable. Then the fortifications located between the two main naval bases at Sexaginta Prista [Rousse] and Noviodunum [Isaccea] were built, such as the forts at *Carsium*, in AD 103, Rasova - *Flaviana* [105-108?] as well as part of a road, according to the milestone discovered at *Sacidava* [Muzait, Dunăreni], erected by cohors IV Gallorum in AD 103-105. We believe that such reinforcement on the Lower Danube frontier is the expression of the agreement reached with the Sarmatian, materialized in the field in the form of a clear territorial boundary.

During AD 101, it cannot be established with certainty the moment in which the legions of I Italica and V Macedonica [or only their vexillations] were involved in the Dacian campaigns. The involvement of legio XI Claudia and some units of I Minervia starting with AD 102 is clear though. Therefore, the actions of the legions which were involved at the north of the Danube starting

Putem considera că în acel moment frontul Moesiei Inferior era în responsabilitatea sarmaților, a căror incursiune la dreapta Dunării trebuie să fi început pe teritoriul Dobrogei. Nu întâmplător, după încheierea păcii din anul 102 p. Chr., se vor observa măsurile importante de consolidare a frontierei dunărene. Vor fi construite fortificații între bazele navale de la Sexaginta Prista [Ruse] și Noviodunum [Isaccea], castrele de la *Carsium*, în anul 103, Rasova - *Flaviana* [105-108?] precum și o parte dintr-un drum, potrivit miliarului descoperit la *Sacidava* [Muzait, Dunăreni], pus de cohors IV Gallorum, între anii 103-105. Această activitate de fortificare a cursului inferior al Dunării o vedem ca pe o expresie a acordului cu sarmații, materializată în teren sub forma unei delimitări teritoriale clare.

Momentul în care efectivele legiunilor I Italica și V Macedonica [sau doar vexilații ale acestora] au fost implicate în campaniile dacice nu poate fi stabilit cu exactitate pe durata anului 101 p. Chr. Clară este implicarea legiunii XI Claudia și a unor efective din I Minervia începând cu anul 102 p. Chr. Legiunile V Macedonica și XI Claudia au fost dislocate la *Troesmis*, respectiv Durostorum, cândva între cele două campanii dacice ale lui Traian.

with AD 101 had as a starting point the forts at *Oescus* and *Novae*, following two different directions, the Olt alignment up to *Buridava*, respectively the road on the *transalutanus* line, reaching the pass leading to the south-east Transylvania.

Acțiunile legiunilor care au fost implicate începând cu finele anului 101 p. Chr. la nordul Dunării au avut așadar ca zonă de pornire castrerele de la *Oescus* și *Novae*, urmând două direcții distincte, aliniamentul Oltului până la *Buridava*, respectiv drumul de pe linia *transalutană*, care ajunge în pasul de trecere spre sud-estul Transilvaniei.

ENTRY AND CONTROL CORRIDOR

The detailed analysis of the Roman army's displacement during the campaigns against the Dacians until the end of Trajan's reign has several moments. Prior to the establishment of the new province, the army displaced to certain areas between the valley of river Olt, north-west Muntenia and south-east Transylvania was under the command of the legate of Moesia Inferior.

The military diplomas discovered in the recent years helped to clarify the overall number and composition of these auxiliary units, but moreover, the fact that under Domitian their number increased significantly following the organization measures took by the emperor. For a long time, such measures were ascribed to activities undertaken by Trajan, for the preparations of the Dacian expedition. The most important troop displacements from other provinces were noticed in the second part of the first Dacian campaign of Trajan, in connection with the supplemented military strength required both after the campaign north of the Danube and especially due to

CULOAR DE PĂTRUNDERE ȘI SUPRAVEGHERE

Analiza detaliată a dislocării armatei romane în timpul campaniilor împotriva dacilor și până la finalul domniei lui Traian indică mai multe momente. Înainte de constituirea noii provincii, armata dislocată în anumite zone din spațiul cuprins între Valea Oltului, nord-vestul Munteniei și sud-estul Transilvaniei se afla în domeniul de competență al legatului Moesiei Inferior.

Diplomele militare descoperite în ultimii ani au avut meritul de a fi clarificat în linii generale numărul și componența acestor trupe auxiliare, dar mai ales faptul că în timpul lui Domitian numărul trupelor auxiliare a crescut considerabil datorită măsurilor de organizare dispuse de acesta. Multă vreme aceste măsuri au fost atribuite activităților din timpul lui Traian, în vederea pregătirilor expediției dacice. Cele mai importante dislocări de trupe din alte provincii s-au putut observa în a doua parte a primei campanii dacice a lui Traian, fapt care a fost pus în legătură cu suplimentarea efectivelor militare necesare atât în urma campaniei de la nordul Dunării, cât în special datorită pierderilor datorate luptelor de la sudul Dunării din iarna anului 101 p. Chr.

the losses during the warfare south of the Danube in the winter of AD 101.

The decisive event to significantly change the development of the first Dacian campaign was the attack over the Roman garrisons south the Danube in the winter of AD 101-102, firstly by the Sarmatian Roxolani, at the time Dacian allies. The so-called “Moesian diversion” of Decebalus is rather a historiographic metaphor based mainly on the narrative interpretation of the frieze on Trajan’s Column. The presence of the Dacians beside the Sarmatians in those scenes, but also the restoration of the inscription text from Tropaeum Traiani, may be regarded rather as expressions of contextualised episodes of *bellum Dacicum Traiani*, of which obviously the Dacians could not lack. Moreover, the historiographic view according to which Decebalus was a great king of the Dacians, ascribed him with a distinctive strategic vision, which, alike the operations in the “Moesian diversion”, we believe did not belong to him. This led to the interpretation that the “Dacian kingdom” was attacked from too many directions. The Sarmatian Roxolani were not involved in Trajan’s second campaign, which may

Evenimentul decisiv care va schimba semnificativ derularea primei campanii dacice a fost atacarea garnizoanelor romane de la sudul Dunării din iarna anului 101-102 p. Chr., care s-a datorat în primul rând sarmaților roxolani, în acel moment aliați ai dacilor. Așa-numita „diversiune moesică” a lui Decebal este mai degrabă o metaforă istoriografică, bazată în principal pe interpretarea narativă a frizei de pe columna lui Traian. Prezența dacilor alături de sarmați în scenele respective, dar și restituirea textului inscripției de la Tropaeum Traiani, pot fi văzute mai degrabă ca expresii ale contextualizării unor episoade din *bellum Dacicum Traiani*, din care firește dacii nu puteau lipsi. De asemenea, perspectiva istoriografică conform căreia Decebal a fost un mare rege al dacilor i-a atribuit acestuia o viziune strategică aparte, care, asemenea operațiunilor din „diversiunea moesică”, nu credem că i-a aparținut. Tot din această perspectivă credem că au fost interpretate și prea numeroasele direcții prin care armata romană ar fi atacat „Regatul dacic”.

Sarmații roxolani nu au participat la cea de-a doua campanie a lui Traian, fapt care poate fi pus în legătură cu încheierea unui armistițiu după prima

be related to an agreement closed after the first campaign of which only the payment of *stipendia* to the Roxolani is known. Cessation of hostilities in this area maintains over the course of entire Trajan's reign.

The *transalutanus* line, known as *Limes Transalutanus*, is a road running from the area of the forts at *Novae* and *Oescus*, crossing the Plain of Muntenia to the hilly area, from where it made the connection with south-east Transylvania through the Rucăr-Bran pass. In the southern area, this road was protected eastwards by a wooden palisade, along which, at variable distances, towers and fortlets were located. The exact date when this line of fortifications was built is still controversial, most visible opponents being Ioana Bogdan-Cătănicu (who argued in favour of the dating starting with Hadrian) and Constantin C. Petolescu (who chose a dating no earlier than Septimius Severus). The construction of the various fortifications along the *transalutanus* line is related to local strategic reasons and not necessarily to the existence of an entire defensive system.

campanie din care se cunoaște doar plata unor stipendii către roxolani. Încetarea ostilităților în această zonă se menține pe întreaga durată a domniei lui Traian.

Linia *transalutană*, cunoscută sub numele de *Limes Transalutanus*, este un drum care pornea din zona castrelor de la *Novae* și *Oescus*, traversa Câmpia Munteniei până în zona deluroasă, de unde făcea legătura prin pasul Rucăr-Bran cu sud-estul Transilvaniei. În zona sudică, acest drum era protejat la est de o palisadă, de-a lungul căreia, la distanțe variabile, erau distribuite turnuri și fortificații. Data la care a fost construită această linie de fortificații este încă disputată în literatura de specialitate, cei mai vizibili oponenți fiind Ioana Bogdan Cătănicu (care s-a pronunțat asupra datării începând cu Hadrian) și Constantin C. Petolescu (care optează pentru o datare nu mai timpurie de Septimius Severus). Construirea diferitelor fortificații dispuse de-a lungul liniei transalutane ține de rațiuni strategice locale și nu în mod obligatoriu de existența unui întreg sistem defensiv.

Fortificațiile de pe această linie erau situate așadar de-a lungul unui drum care lega cursul Dunării în zona Flămânda [*Oescus*] cu trecătorile care asigurau

The fortifications on this line thus lay along a road linking the Danube in the Flămânda (*Oescus*) area with the passes ensuring communication with the intra-Carpathian region. In most cases, only a turf-and-timber phase was identified. Different situations are observed in the case of the forts at Săpata de Jos (brick walls enclosure) and Câmpulung-Jidova (stone walls). Within the forts in the area between the Danube and Câmpulung Muscel no epigraphic information about the accommodated units was discovered. In the fort at Câmpulung Muscel I a *graffito* seems to record a soldier of *cohort I Flavia Commagenorum*. At Voinești, located north of Câmpulung, tile stamps of *cohort I Flavia Commagenorum* in association with stamps of legion XI Claudia were found, which points to a rather earlier dating of this fortification as well as of the baths. Stamp tiles of *cohort II Flavia Bessorum* were discovered in the small *burgus/praesidium* in the shape of an irregular quadrilateral at Rucăr. The presence of a mixed unit composed of detachments of *legio XI Claudia* and *cohort I Flavia Commagenorum* at Voinești proves for sure that the road on the future transalutanus line was already functional under Trajan.

comunicarea cu spațiul intracarpatic. În majoritatea cazurilor a fost atestată o singură fază de construcție din lemn și pământ. Situații aparte sunt consemnate în cazul fortificațiilor de la Săpata de Jos (incintă de cărămidă) și Câmpulung-Jidova (incintă de piatră). Între fortificațiile de pe linia transalutană cuprinse între Dunăre și Câmpulung nu a fost descoperită nicio dovadă epigrafică a staționării vreunei trupe. În castrul de la Câmpulung Muscel I a fost descoperit un *graffito* care pare să ateste un soldat din *cohort I Flavia Commagenorum*. La Voinești, situat la nord de Câmpulung, au fost descoperite ștampile tegulare aparținând cohorții I Flavia Commagenorum în asociere cu ștampile aparținând legiunii XI Claudia, fapt care indică mai degrabă o datare timpurie a acestei fortificații, cât și a băilor. În micul *burgus/praesidium* de formă patrulateră neregulată de la Rucăr au fost descoperite ștampile tegulare aparținând cohorții II Flavia Bessorum. Prezența unui detașament mixt compus din efective ale legiunii XI Claudia și *cohort I Flavia Commagenorum* la Voinești dovedește fără umbră de îndoială că drumul de pe viitoarea linie transalutană a fost funcțional pe timpul lui Traian.

The Olt was not an important communication line at that time, due to the fact that Cosia Massif was an obstacle very difficult to cross by any army, which is why we believe that the advance very likely stopped in the hilly area of *Buridava*. There is no epigraphic evidence recording units from Moesia Inferior involved in the Dacian campaigns north of the Cozia Massif. Except for that at Racovița, the fortifications mapped and researched between Boița (lying by the entry into the Olt gorge) and *Buridava* (Stolniceni?, Sâmbotin?) are small-sized, respectively almost square with sides measuring between 45 and 65 m. Owing to their reduced sizes, the units in garrison were *numeri*. The alternate road, along the river Olt, through the eastern area of Cozia Massif, seems to have been completed a few decades later, as suggested by the inscriptions discovered in the fortifications at Călimănești-Bivolari (Arutela?) and Rădăcinești, built by *Suri sagittarii* under T. Flavius Constans (AD 138), respectively Copăceni (Praetorium I?), built by *numerus burgariorum et veredariorum* (AD 140). The fortifications on the *transalutanus* line are not elements of a coherent, well defined defensive system; not all these fortifications were contemporary over the entire operation

Oltul nu a fost o arteră de comunicație importantă în acea perioadă, masivul Cozia fiind un obstacol foarte dificil de trecut de către orice armată, motiv pentru care considerăm foarte plauzibilă oprirea înaintării în zona deluroasă *Buridava*. Nu există dovezi epigrafice care să ateste trupe din Moesia Inferior implicate în campaniile dacice la nord de masivul Cozia. Cu excepția celei de la Racovița, fortificațiile cartate și cercetate între Boița (aflată la intrarea în defileul Oltului) și *Buridava* (Stolniceni?, Sâmbotin?) sunt de mici dimensiuni, respectiv aproximativ pătrate și cu latura măsurând între 45 și 65 de m. Datorită dimensiunilor reduse ale acestor fortificații, trupele din garnizoană erau *numeri*. Drumul alternativ, de-a lungul Oltului, prin zona estică a Masivului Cozia, pare să fi fost definitivat cu câteva decenii mai târziu, după cum sugerează inscripțiile descoperite în fortificațiile de la Călimănești-Bivolari (Arutela?) și Rădăcinești, construite de *Suri sagittarii* în timpul lui T. Flavius Constans (anul 138 p. Chr.), respectiv de la Copăceni (Praetorium I?), construit de *numerus burgariorum et veredariorum* (anul 140 p. Chr.). Fortificațiile de pe linia *transalutană* nu constituie elemente ale unui sistem defensiv coerent și bine definit; nu toate aceste fortificații au

of the road along which they were set. Some of them may be functionally interpreted as similar to those very well recorded in Egypt, termed *praesidia*. Ancient sources frequently used also the alternate terms like *praesidium*, a general term for watch post or garrison, respectively *phourion*, used for *castellum* [Engl. fort, germ. kastellum]. A series of inscriptions from Pannonia, discovered between Aquincum and Intercisa, mention the construction of certain *praesidia* under Commodus. A century later, the epigraphic records related to the fortification of the Lower Danube by many *praesidia* contain the same stereotype phrase: *post debellatas hostium gentes confirmata orbi suo tranquillitate pro futurum in aeternum reipublicae praesidium constituerunt*. The same term designated under Augustus the fortifications built by Lentulus subsequent to the pushed back Dacian attack (*praesidia constituta*), as well as the mentioned record of the displacement of the cohort in AD 105 north the Danube: *Piroboridavae in praesidio* [Hunt's papyrus]. It may thus be noted that the terminology of the fortifications was rather varied, which was due to both the evolution of denominations over the time as well as to regional peculiarities.

fost contemporane pe întreaga durată a funcționării drumului de-a lungul căruia acestea au fost dispuse. Unele dintre fortificațiile amplasate de-a lungul acestui drum pot fi interpretate funcțional asemenea celor extrem de bine documentate din Egipt, denumite *praesidia*. Sursele antice au utilizat frecvent și termeni alternativi ca *praesidium*, termen general pentru post de gardă sau garnizoană, respectiv *phourion*, folosit în sens de *castellum* [engl. fort, germ. kastellum]. O serie de inscripții din Pannonia, descoperite între Aquincum și Intercisa, menționează construirea unor *praesidia* în timpul lui Commodus. Un secol mai târziu, în atestările epigrafice privitoare la fortificarea Dunării de Jos cu numeroase *praesidia*, se regăsește aceeași formulă stereotipă: *post debellatas hostium gentes confirmata orbi suo tranquillitate pro futurum in aeternum reipublicae praesidium constituerunt*. Același termen desemna în timpul lui Augustus fortificațiile construite de către Lentulus în urma respingerii atacului dacilor [*praesidia constituta*], precum și amintita atestare a dislocării efectivelor coortei I Hipanorum veterana în anul 105 p. Chr. la nordul Dunării: *Piroboridavae in praesidio* [Hunt's papyrus]. Se poate observa așadar că terminologia

As noted also in the case of the three forts on the Teleajen valley, the road protected by the *Transalutanus*, alike that which might have temporarily functioned between Galați and Brețcu, lead to the same direction - south-east and centre of Transylvania, not by chance incorporated in the province of Dacia Inferior, whose territory covered an area mainly located south the Carpathians.

fortificațiilor a fost destul de variată, fapt datorat atât evoluției denumirilor de-a lungul timpului, cât și particularităților regionale.

După cum am putut observa și în cazul celor trei castre de pe valea Teleajenului, drumul protejat de *Transalutanus*, asemenea celui care poate să fi funcționat temporar între Galați și Brețcu, conduc în aceeași direcție - sud-estul și centrul Transilvaniei, nu întâmplător integrat în provincia Dacia Inferior, al cărei teritoriu acoperea preponderent un areal situat la sud de Carpați.

CONCLUSIONS

The construction and short-term operation of the fortifications at Târgșor, Mălăiești, Drajna de Sus and Pietroasele must be understood within the same context with those at Rucăr and that supposed at Voinești. Unlike the traditional historiography, we believe that the construction of the fortifications in said locations should rather be related to the exploitation of highly important resources for the Roman army. It is in this way that one should understand also the deployment of certain units in the fort at Pietroasele, respectively *Buridava*. Thus, the displacement of the army to these locations corresponds firstly to logistic reasons.

Noticeably, over the course of several historical periods, salt was one of the most important deposits in Transylvania and the hill area south the Carpathian Mountains. This resource from the Dacian territory was most definitely one of the important parts of the trade with the Roman Empire. The hoard finds in the Teleajen valley area and nearby are very significant to this effect, even though they belong to a rather broad chronological interval. This enter corridors in an area with

CONCLUZII

Construirea și scurta funcționare a fortificațiilor de la Târgșor, Mălăiești, Drajna de Sus și Pietroasele trebuie privită în același context cu cele de la Rucăr și cel presupus de la Voinești. Spre deosebire de istoriografia tradițională, noi suntem de părere că construcția fortificațiilor în punctele amintite ar trebui mai degrabă pusă în legătură cu exploatarea unor resurse extrem de importante pentru armată romană. În acest fel trebuie înțeleasă și amplasarea unor trupe în castrul de la Pietroasele, respectiv la *Buridava*. Astfel, dislocarea armatei în aceste puncte corespunde în primul rând unor rațiuni logistice.

În decursul mai multor epoci istorice a putut fi observat faptul că unul dintre cele mai importante zăcăminte din Transilvania și din zona colinară de la sudul Munților Carpați a fost sarea. Această resursă de pe teritoriul dacilor a fost cu siguranță una dintre componentele importante ale comerțului cu Imperiul roman. Descoperirile de tezaur din zona văii Teleajenului și din împrejurimi sunt foarte semnificative în acest sens, chiar dacă aparțin unui interval cronologic destul de larg. Acest culoar pătrunde într-o zonă cu numeroase

many salt resources, being one of the communication routes with south-east Transylvania, at its turn rich in salt.

The rich salt resources on the Dacian soil were very precious due both to the impressive quantity of the deposits and the fact that solid salt lacked from an expanse territory [Pannonia, the Balkan Peninsula or the north of the Black Sea]. Salt must have been one of the components of the trade relations between the Dacians and the Sarmatians, as it was highly necessary to a nomad population, whose economy was mainly centered on cattle breeding.

As indicated by epigraphic data, the salt mines in the future province of Dacia were part of the imperial estate, leased to *conductores pasculi et salinarum*, who also had the right to sell the salt.

[In the support of the arguments above, we shall bring only one further example, although from a different period, namely the Bulgarian control of the salt resources of Transylvania in the early medieval period, which is no longer a novelty, being underlined in several more recent studies].

resurse de sare, reprezentând una dintre căile de comunicare cu zona de sud-est a Transilvaniei, la rândul ei bogată în exploatări de sare.

Resursele bogate de sare de pe teritoriul Daciei erau foarte valoroase, atât datorită cantității impresionante a zăcămintului, cât și datorită faptului că sarea solidă lipsea pe un spațiu întins [Panonia, Peninsula Balcanică sau nordul Mării Negre]. Sarea trebuie să fi fost una dintre componentele relațiilor de schimb dintre daci și sarmați, întrucât era extrem de necesară unei populații nomade, a cărei economie era axată preponderent pe creșterea animalelor.

După cum indică datele epigrafice, salinele din viitoarea provincie Dacia erau parte a domeniului imperial, fiind arendate unor *conductores pasculi et salinarum*, care aveau și dreptul de comercializare sării.

[În sprijinul celor afirmate mai sus vom menționa doar un singur exemplu, care aparține unei epoci istorice diferite, anume controlul bulgar al resurselor de sare din Transilvania în perioada medievală timpurie, fapt care nu mai este un element de noutate, fiind subliniat în mai multe studii de dată mai recentă.]

Another reason for the deployment of the Roman troops in this area might have been the attempt to impede the allied tribes – the Sarmatians – to carry out a normal economic life, namely to limit the free movement specific to nomad populations. Cassius Dio says that such manoeuvre did not aim to seize their land, but to punish them! Over the last three decades, in the Middle Danube area, many data, indicating a special dynamics of the Roman army, were published, noticing the spatial distribution the Roman armies, noticeable from the spatial distribution of the Roman fortifications north the Danube in the Vindobona-Kelamantia segment, starting with the second half of the 2nd century AD.

We believe that Trajan's policy concerning some of the nomad populations, namely the Sarmatians, was to ban migration in vital areas for their pastoral way of life. This, as seen, had serious consequences on the relations with the Iazyges and then with the Roxolani.

During the pacification process of the entire north-Danube area, Hadrian withdraws some legions, rethinks the defensive system in affected

O altă motivație a dispunerii trupelor romane în acest spațiu ar fi putut fi intenția de a împiedica triburile aliate – sarmații - să aibă o viață economică normală, adică de a le împiedica libera mișcare specifică unor populații nomade. Cassius Dio ne spune că o astfel de manevră dorea nu să le confişte teritoriul, ci să-i pedepsească! În zona Dunării Mijlocii, au fost publicate numeroase date care indică o dinamică deosebită a armatei romane, observându-se distribuția spațială a fortificațiilor de la nordul Dunării, segmentul Vindobona-Kelamantia, începând cu a doua jumătate a secolului al II-lea.

Credem că politica lui Traian dusă față de unele populații nomade, anume față de sarmați, a fost aceea de a le interzice migrarea în zone vitale pentru modul lor de viață pastoral. Acest fapt, după cum am văzut, a avut consecințe grave asupra relațiilor cu Iazigii și apoi cu Roxolanii.

În cursul procesului de pacificare a întregii zone nord-dunărene, Hadrian retrage unele legiuni, regândește sistemul defensiv în provinciile afectate și aduce, într-o serie de puncte cheie, trupe auxiliare dintre care excelează cele foarte mobile, datorită efectivelor de cavalerie. De asemenea, acesta optează

provinces and brings, in a series of key points, auxiliary units of which excel those very mobile, due to their cavalry units. In addition, the emperor chooses specialised irregular units. Adaptability to the circumstances in Dacia, detailed thinking of strategic and, why not, economic solutions are noteworthy. Maintenance of the new units was cheaper, as they were more adaptable, likely less pretentious to the conditions existent in the newly established province.

Historia Augusta is unclear whether the Roxolani attacked or not Moesia Inferior during the crises of AD 117-118. Hadrian's arrival in Moesia Inferior was firstly due to the negotiations with the Roxolani. The displacement of garrisons gave access to the Sarmatians to key areas for their nomad economy. Their advance into these territories does not seem significant in the first half of the 2nd century AD, which may be explained as a result of their nomad economy, although this could be only a temporary conclusion due to the current state of the research.

In Muntenia's case, one may speak of the withdrawal/displacement of units from certain strategic areas (either

pentru trupe neregulate specializate. Se remarcă adaptabilitatea la situația Daciei, gândirea în detaliu a unor soluții strategice și, de ce nu, economice. Întreținerea noilor trupe era mai ieftină, acestea fiind adaptabile, probabil mai puțin pretențioase la condițiile existente în nou creată provincie.

Din Historia Augusta nu rezultă clar dacă roxolanii au atacat sau nu Moesia Inferior în cursul crizei din anii 117-118 p. Chr. Venirea lui Hadrian în Moesia Inferior s-a datorat în primul rând participării la negocierile cu roxolanii. Prin mutarea garnizoanelor acestora, sarmaților li s-a permis pătrunderea în zonele vitale pentru economia lor nomadă. Pătrunderea sarmaților în aceste teritorii nu pare să fi fost una importantă în prima jumătate a secolului al II-lea p. Chr., fapt care poate fi explicat fie ca un rezultat al economiei nomade a acestora, fie este vorba doar de o concluzie temporară, datorată stadiului actual al cercetărilor.

În cazul Munteniei se poate vorbi de retragerea/dislocarea unor trupe din anumite zone strategice (din punct de vedere economic și/sau militar) care avuseseră rolul de a împiedica accesul populațiilor sarmatice la anumite resurse vitale pentru o economie de tip

economically and/or militarily), which had had the role of preventing the Sarmatian tribes to access certain vital resources for their pastoral lifestyle. In this case, these are areas beneficial for winter spending and salt mining. Therefore, this was neither an occupation of Muntenia and south Moldova nor a later withdrawal from a vast territory. The so-called occupation, respectively abandonment of a vast territory (the Plain of Muntenia and south Moldova) must be regarded rather as a displacement of units from a few key positions (military occupation), subsequent to constraints to which some of the nomad populations were subjected to, and not as significant loss of a territory not intended for colonisation. This space, generally described by modern names (East Oltenia, Muntenia, south Moldova), was not incorporated in the Moesia Inferior province, the governor of this province bearing authority only over army controlled areas. This is how the lack of data on the colonisation of the newly-conquered area may be explained. In fact, even though legally, these territories were defined as *intra provinciam* (the Hunt papyrus), one should not forget that

pastoral. În cazul de față avem în vedere zonele prielnice pentru iernat și cele de exploatare a sării. Nu a fost vorba așadar de o ocupare a Munteniei și a sudului Moldovei și nici de o retragere ulterioară de pe un vast teritoriu. Așanumita ocupare, respectiv abandonare a unui vast teritoriu (Câmpia Munteniei și sudul Moldovei) trebuie privită mai degrabă ca o dislocare a unor trupe de pe câteva poziții cheie (ocupație militară), ca efect al unor constrângeri la care au fost supuse unele populații nomade, și nu ca o pierdere importantă a unui teritoriu care nu s-a dorit a fi fost colonizat. Acest spațiu, descris în general prin localizări după denumiri moderne (estul Olteniei, Muntenia, sudul Moldovei), nu a fost integrat provinciei Moesia Inferior, guvernatorul acestei provincii având doar autoritatea asupra zonelor controlate de armată. În acest fel se poate explica lipsa datelor despre colonizarea zonei noucucerite. De altfel, chiar dacă juridic aceste teritorii au fost definite ca fiind *intra provinciam* (the Hunt papyrus), nu trebuie uitat că provincia era domeniul de competență al unui magistrat și nu expresia teritorială propriu-zisă. Astfel teritoriile făceau parte din domeniul de competență al guvernatorului Moesiei Inferior, dar atâta timp cât structurile

provincia was the competence field of a magistrate and not the proper territorial expression. Thus, territories were part of the competence field of the governor of Moesia Inferior, however since specific civil structures did not emerge, one may not speak of a territorially established province [no census had been taken]. In fact, this is not the single case when the authority of the governor of Moesia Inferior exceeds the proper limits of the province, the Roman control of the northern region of the Black Sea being indicative to this effect.

All these hypotheses open the discussion on the collocations defining the conquest of Muntenia and south Moldova and the integration of these territories in the Moesia Inferior province, respectively the withdrawal of the Roman army from this vast territory. They were given historical value by association with Hadrian's decision to "abandon these territories", the "similar" situations in Assyria and Mesopotamia, within a strategic vision likely based on Augustus's policy, that of affixing empire borders along natural barriers. The conquest, respectively withdrawal of the army from the territory of Muntenia and south Moldavia

civile specifice nu au apărut, nu poate fi vorba de o provincie teritorial constituită [nu a fost efectuat un census]. Nu este, de altfel, singurul caz când autoritatea guvernatorului Moesiei Inferior depășește limitele propriu-zise ale provinciei, situația controlului roman asupra regiunii nordice a Mării Negre fiind elocventă în acest sens.

Toate aceste ipoteze deschid discuția privitoare la sintagmele care definesc cucerirea Munteniei și a sudului Moldovei și integrarea acestor teritorii în cadrul provinciei Moesia Inferior, respectiv retragerea armatei romane din acest vast teritoriu. Sintagmele respective au căpătat valoare istorică prin alăturarea deciziei lui Hadrian de a "părăsi aceste teritorii", situațiilor "similare" din Assyria și Mesopotamia, în cadrul unei viziuni strategice care ar fi avut ca model politica lui Augustus, aceea de a fixa frontierele imperiului de-a lungul barierelor naturale. Cucerirea, respectiv retragerea armatei de pe teritoriul Munteniei și din sudul Moldovei au devenit paradigme în contextul istoric în care operațiunile militare ale romanilor la nordul Dunării din timpul lui Traian au vizat învăluirea regatului dac [văzut ca structură centralizată, bine organizată administrativ și militar].

became paradigms in the historical context where the military operations of the Romans north the Danube under Trajan aimed at encircling the Dacian kingdom (seen as centralized structure, well administratively and military organized).

Furthermore, we mention that in the case of Muntenia there is no evidence of Roman colonisation or of any intent recording this might have happened. Moreover no information regarding the carry out of a census, the first step towards the making of a Roman province, or integrating a territory into a province. The extended Dacian campaigns and deployment within the territory of the Roman units seem to indicate that the authority of the governor of Moesia Inferior was exercised only over areas where effective presence of the Roman army may be substantiated. Compared to the general situation, whereby the *provincia* might have inferred only the area where the consular legate exercised its *imperium*, we may argue that the territory controlled by the Romans in Muntenia was rather restricted.

De asemenea, vom menționa faptul că în cazul Munteniei nu au fost dovezi ale vreunei colonizării romane sau intenții ca acest lucru să se fi petrecut. Mai mult decât atât, nu există niciun fel de informații că ar fi fost condus un census, primul pas al creării unei provincii, sau al integrării unui teritoriu într-o provincie existentă. Prelungirea duratei campaniilor dacice și dispunerea în teritoriu a trupelor romane par să indice exercitarea autorității guvernatorului Moesiei Inferior doar asupra zonelor în care se poate argumenta prezența efectivă a armatei romane. Raportat la situația generală, în care prin provincia s-ar fi putut înțelege doar zona în care legatul consular își exercita *imperium*, putem afirma că teritoriul controlat de romani în Muntenia a fost destul de restrâns.

BIBLIOGRAPHY / BIBLIOGRAFIE

Ioana Bogdan-Cătăniciu, *Evolution of the System of Defence Works in Roman Dacia, (BAR IS 116)*
Oxford 1981

Ioana Bogdan-Cătăniciu, *Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului Roman. Wallachia in the Defensive System of the Roman Empire 1st-3th centuries A.D., Alexandria 1997*

Grigore Florescu, *Problema castrelor romane de la Mălăiești, Drajna de Sus și Pietroasa, Omagiu lui C. Daicovicu cu prilejul împlinirii a 60 de ani, Bucharest, 1960, p. 225-232*

Nicolae Gudea, *Der untermoesische Donaulimes und die Verteidigung der moesischen Nord- und Westküste des Schwarzen Meeres. Limes et Litus Moesiae inferioris (86–275 n. Chr.), Sonderdruck aus Jahrbuch des Römisch–Germanischen Zentralmuseums Mainz 2005, p. 319–566*

Felix Marcu, *Organizarea internă a castrelor din Dacia / The internal planning of Roman forts of Dacia, Cluj–Napoca 2009*

Florian Matei-Popescu, *The Roman Army in Moesia Inferior, Bucharest 2010*

Florian Matei-Popescu, *O. Țentea, Participarea trupelor auxiliare din Moesia Superior și Moesia Inferior la cucerirea Daciei, Dacia Augusti Provincia. Crearea provinciei. Actele simpozionului desfășurat în 13–14 octombrie 2006 la Muzeul Național de Istorie a României, eds. E.S. Teodor, O. Țentea, București 2006, p. 75-120*

Constantin C. Petolescu, *Les camps de la zone sud-carpatique de la Dacie, Studien zu den Militärgrenzen Roms III. Akten des 13. Internationalen Limeskongresses Aalen 1983, Stuttgart 1986, p. 510-514*

Constantin C. Petolescu, Fl. Matei-Popescu, *The Presence of the Roman Army from Moesia Inferior at the North of the Danube and the Making of the Dacia Inferior Province*, I. Piso (Hrsg.), *Die römischen Provinzen. Begriff und Gründung (Colloquium Cluj-Napoca, 28. September–1. Oktober 2006)*, Cluj-Napoca 2008, p. 357-367

Ioan Piso, *Fasti provinciae Daciae. Die senatorischen Amtsträger*, *Antiquitas* 43, Bonn 1993

Dumitru Tudor, *Oltenia romană*, București 1978

Ovidiu Țentea, Florian Matei-Popescu, *Why there? The preliminaries of constructing the Roman Frontier in South-East Dacia*, *Acta Musei Napocensis* 51-I, p. 109-130

Mihail Zahariade, Traian Dvorski, *The Lower Moesian Army in Northern Walachia (A.D. 101-118). An Epigraphical and Historical Study on The Brick and Tile Stamps Found in The Drajna de Sus Roman Fort*, București 1997

The Scriptorum Historiae Augustae with an English translation by D. Magie, vol. I, Cambridge MA, London, 1991 (reprinted edition)

Dio's Roman History with an English translation by E. Cary on the basis of the version of H. B. Foster, vol. IX, Cambridge MA, 1955 (reprinted edition)

TABLE OF CONTENTS / CUPRINS

HISTORICAL BACKGROUND / CADRUL ISTORIC	4
ROMAN STRATEGY BY THE LOWER DANUBE UNDER TRAJAN AND HADRIAN / STRATEGIA ROMANĂ LA DUNĂREA DE JOS ÎN TIMPUL ÎMPĂRAȚILOR TRAIAN ȘI HADRIAN	14
FORTS AND UNITS / CASTRE ȘI TRUPE	
Drajna de Sus	19
Mălăiești	22
Târgșoru Vechi	28
Pietroasele	30
Rucăr	34
Voinești	38
THE ROLE OF THE FORTS / ROLUL CASTRELOR	46
ENTRY AND CONTROL CORRIDOR / CULOAR DE PĂTRUNDERE ȘI SUPRAVEGHERE	54
CONCLUSIONS / CONCLUZII	61

